

บทที่ 2

วรรณคดี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ จริยธรรมและการเรียนการสอนจริยศึกษา ซึ่งได้นำมา เรียบเรียงไว้ เป็นสองส่วนใหญ่ ๆ ดังต่อไปนี้

1. วรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ แบ่งออกเป็น
  - 1.1 วรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม
    - 1.1.1 ความหมายของจริยธรรม
    - 1.1.2 ประเภทของจริยธรรม
    - 1.1.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม
  - 1.2 วรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับการสอนจริยศึกษา ในโรงเรียน
2. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้
  - 2.1 งานวิจัยภายในประเทศ
    - 2.1.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางจริยธรรม
    - 2.1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอน
    - 2.1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางสังคมและความประพฤติของนักเรียน
    - 2.1.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทางจริยธรรมกับองค์ประกอบบางด้านของนักเรียน
    - 2.1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการสอนศีลธรรมในสถานศึกษา
  - 2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

1. วรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้

1.1 วรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม

1.1.1 ความหมายของจริยธรรม

✓ พระราชวรมณี (2523: 10) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรมหมายถึง สิ่งที่สามารถในทางวินัยจนเกิดความเคยชินขึ้นมา มีพลังใจ มีความตั้งใจแน่วแน่ มีความประทับใจ เรื่องจริยธรรมต้องอาศัยปัญญา ปัญญาอาจเกิดจากศรัทธา เชื่อถือผู้อื่นไปก่อนก็ได้ ในบางครั้งจริยก็เกิดโทษ เพราะไม่มีปัญญากำกับ

✓ พระยาอนูมานราชชน (2516: 409) ได้อธิบาย จริยธรรม (Morality) ว่า โดยทั่วไปมีความหมายใกล้เคียงกับจริยศาสตร์ (Ethics) ในเรื่องของปรัชญา (Philosophy) เป็นเรื่องของ การค้นหาความจริงเกี่ยวกับคุณค่าของความประพฤติในสังคมซึ่งถือว่าถูกต้อง ดีงาม และสิ่งซึ่งถือว่าผิดหรือชั่วไม่ควรประพฤติ แล้ววางหลักกำหนดเป็นมาตรฐานไว้

✓ สาโรช บัวศรี (2522: 18) ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรมคือ แนวทางในการประพฤติ เพื่ออยู่กันได้อย่างร่มเย็นในสังคม

ส. ศิวรักษ์ (2523: 14) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า คำว่า ศีลธรรมซึ่งบัดนี้มักเปลี่ยนไปใช้กันว่าจริยธรรมนั้น ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นข้อประพฤติปฏิบัติ เพื่อเกิดปกติสุขในสังคม ไม่ให้มีการเอาไรด์เอาเปรียบกันให้เกิดความมั่นคง มั่นคงทั้งส่วนตนและส่วนท่าน

ก่อ สวัสดิพานิชย์ (2522: 18) ได้กล่าวไว้ว่า จริยธรรมคือ ประมวล ความประพฤติและความนึกคิดในสิ่งที่ดีงาม เหมาะสม

ระวี ภาวีโล (2522: 2) กล่าวว่า จริยธรรมคือ แนวทางความประพฤติและปฏิบัติ เพื่อบรรลุถึงสภาพชีวิตอันตรงคุณค่าพึงประสงค์

พินิจ รัตนกุล (2522: 116) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมในทัศนะของนักปรัชญาว่า จริยธรรม เป็นคำที่เรานิยมใช้ใน เรื่องการตัดสินคุณค่าของพฤติกรรมมนุษย์ว่า

เป็นการกระทำสมควร ถูกต้อง ดี หรือตรงข้าม การกระทำที่ไม่ดีคือ การกระทำที่ไม่สมควร
 ไม่ดี การที่เราต้องกำหนดคุณค่าของการกระทำที่ว่าดีหรือไม่ดี สมควรหรือไม่สมควร ก็เพราะ
 เราต้องการแบ่งแยกการกระทำออกเป็นประเภทต่าง ๆ เพื่อจะได้ส่งเสริมด้วยวิธีการต่าง ๆ
 ให้คนทำแต่สิ่งที่ดีหรือสมควร และให้ละเว้นการกระทำตรงข้าม

พินัส หันนาคินท์ ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง คุณสมบัติ
 ทางความประพฤติที่สังคมมุ่งหวังให้สมาชิกของสังคมนั้นประพฤติตาม จริยธรรม เกี่ยวข้องโดยตรง
 กับความถูกต้องในความประพฤติ อันมีความหมายถึงการกระทำอย่างมีเสรีภายในขอบเขตของ
 มโนธรรม อันได้แก่ ความสำนึกในความบังควรที่จะกระทำ หรือ เป็นหน้าที่ที่จะต้องกระทำของ
 สมาชิกแต่ละคนในสังคมนั้น ๆ ความเปลี่ยนแปลงของจริยธรรมย่อมเกิดขึ้นได้เสมอ ในเมื่อ
 สภาพการณ์ของการดำเนินชีวิต เปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงในสภาพการณ์ของชีวิตย่อม
 ทำให้ทัศนคติของคนมีต่อจริยธรรม เดิมได้รับการพิจารณาใหม่ เกิดแนวคิดใหม่ขึ้น จริยธรรมเดิมอาจจะ
 เปลี่ยนแนวหรือได้รับการเพิ่มเติม ขยายความให้กว้างขวางพอเพียงให้สอดคล้องกับสภาพการณ์
 อันเปลี่ยนไปแล้วนั้น (พินัส หันนาคินท์ อ้างถึงใน กรมวิชาการ 2523: 12)

แสลง จันทรังาม (2522: 218) ได้ให้ความหมายของจริยธรรม โดย
 แยกคำว่าจริยธรรมออกเป็นสองคำคือ จริย แปลว่าความประพฤติ และธรรม หมายถึงคุณค่าของ
 จิตใจของแต่ละคน จริยธรรมจึงหมายถึง คุณภาพจิตที่มีอิทธิพลต่อความประพฤติของคน คำว่า
 ธรรมในที่นี้ตรงกับคำว่าศีลธรรม มีความหมายเหมือนกัน คือ หมายถึงคุณภาพจิตฝ่ายดี ส่วนศีล
 หมายถึงการงดเว้นจากการกระทำและคำพูดที่มีโทษ เช่น การฆ่าสัตว์ การลัก การลวง ละเมิด
 สิทธิในกาม เป็นต้น

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2522: 32) อธิบายว่า จริยธรรม (Morality)
 (Morality) เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวาง หมายถึงลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์
 และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ด้วย ลักษณะของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง
 กับจริยธรรมจะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งในสองประเภท คือ เป็นลักษณะที่สังคมต้องการ
 ให้อยู่ในสมาชิกของสังคมนั้น คือ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ให้การสนับสนุน และผู้กระทำ
 ส่วนมากเกิดความพอใจว่าการกระทำสิ่งนั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้อง เหมาะสม ส่วนอีกประเภทหนึ่งคือ
 ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้อยู่ในสมาชิกของสังคม เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษหรือพยายาม

กำจัด และผู้กระทำผิดกรรมนั้นส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่สมควร ฉะนั้น ผู้ที่มี จริยธรรมสูง คือผู้ที่มีลักษณะและพฤติกรรมประเภทแรกมาก และประเภหลังน้อย

✓ สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน (2522: 5-6) ได้รวบรวมความหมายของ จริยธรรมจากนักวิชาการหลายท่าน ดังต่อไปนี้

วคิน อินทสระ จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติ การกระทำ และ ความคิดที่ถูกต้อง เหมาะสม การทำหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ เว้นในสิ่งที่ควร เว้น กระทำในสิ่งที่ ควรกระทำ ด้วยความฉลาด รอบคอบ รู้เหตุผล ถูกต้องตามกาลเทศะ และบุคคล

จำรัส ดวงธิดาสาร ได้วิเคราะห์ความหมายของจริยธรรมตามรูปศัพท์ว่า จริย หมายถึงความประพฤติหรือปฏิบัติ ซึ่งรวมทั้งกาย ได้แก่การกระทำ ทางวาจา ได้แก่การพูด และทางจิตใจ ได้แก่แนวความคิดที่แสดงออกมาทางกาย วาจา ภายหลัง ส่วนคำว่า ธรรม หมายถึงสิ่งที่บังคับทั้งโดยตรงและโดยอ้อมให้มนุษย์ประพฤติหรือปฏิบัติอย่างมีกติกา และเป็น เครื่องขัด เกลากมลสันดานของมนุษย์ด้วย

คิ้วอี้ (Dewey) จริยธรรมคือ เขาวนปัญญาทางสังคมของบุคคล ได้แก่ ความ สามารถในการรับรู้ การสังเกต และเข้าใจสถานการณ์ของสังคม เข้าใจอำนาจของสังคม และ ความสามารถในการปรับตัวของมนุษย์ และควบคุมตนเองในด้านต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสังคม และ เขามีความเห็น ว่า จริยธรรมของบุคคลจะ เจริญงอกงามและได้รับการฝึกอบรมไปพร้อม ๆ กับความ เจริญทางสติปัญญา

✓ สำหรับ เพียเจท์ (Piaget) ได้อธิบายถึงกระบวนการพัฒนาจริยธรรม ของบุคคลซึ่ง เจริญงอกงามมาตามธรรมชาติ วุฒิภาวะทางสติปัญญา และประสบการณ์ทางสังคม ของเด็ก ผู้ที่บรรลุถึงวุฒิภาวะทางจริยธรรม คือผู้ที่มีความ เข้าใจอย่างแท้จริง เกี่ยวกับกฎ เกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ มีหลักศีลธรรมประจำใจของตนเอง ซึ่ง เกิดจากความ เข้าใจในหลักแห่งความ ยุติธรรม หลักของความแลกเปลี่ยนตอบแทนกันทางคุณงามความดี การเคารพปฏิบัติต่อกันอย่าง เสมอภาคในฐานะ เป็นมนุษย์ด้วยกัน

✓ โคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้ให้ความคิดเห็นต่อจริยธรรมของบุคคลว่า วุฒิภาวะทางจริยธรรมของบุคคลนั้นจะแสดงออกในทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม เหตุผล

เชิงจริยธรรมขั้นสูงสุดนี้ จะมีลักษณะ เป็น เหตุผลสากล กว้างขวาง ไม่ขัดแย้งกัน และมีรากฐาน มาจากความยุติธรรม และความเท่าเทียมกันของบุคคล

สำหรับความหมายของจริยศึกษา ได้มีผู้ให้ไว้ดังนี้

ก่องแก้ว เจริญอักษร (2522: 36) "จริยศึกษา" หมายถึงการศึกษา ถึงความประพฤติที่ถูกต้องและดีงาม สมควรนำไปปฏิบัติ เพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี

ม.ล.บุญเหลือ เทพสุวรรณ ให้ความหมายไว้ว่า จริยศึกษา คือการศึกษาถึงหลักวิชาและการปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข ในหมู่ชนในชาติ โดยยึดแนว การศึกษาและแนวทางปฏิบัติทางศาสนา ทางวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของชนในชาติ อันเป็นที่นิยมว่า เป็นการควรและถูกต้อง (ม.ล.บุญเหลือ เทพสุวรรณ อ้างถึงใน สำนักงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ 2504: 25)

ปิ่น มุฑกันต์ "จริยศึกษา" หมายถึงขบวนการศึกษาทางความประพฤติ ในความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการ อันได้แก่ การสอน การเรียน การสอบ และการฝึก ทางความประพฤติในโรงเรียน ส่วนความประพฤติของนักเรียนนั้นไม่ใช่จริยศึกษา แต่เป็นผล ของจริยศึกษา เรียกว่า จรรยา หรือ จริยธรรม (ปิ่น มุฑกันต์ อ้างถึงใน สำนักงานปลัด กระทรวงศึกษาธิการ 2504: 98)

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวว่า การสอนอบรมจริยศึกษาไม่ควรยึดถือว่าจะต้องยก เอาหลักธรรมของศาสนาใดศาสนาหนึ่งเพียงอย่างเดียว เรื่องศีลธรรมจรรยาหรือ จริยธรรม หรือ Morality นี้ ย่อมหมายถึงการกระทำอะไรก็ตามที่จักต้องคำนึงถึงการเมืองและ สังคม ฉะนั้น ในการสอนจริยธรรม จึงสมควรอ้างอิงถึงธรรมในศาสนาใดก็ได้ ไม่จำเป็นต้องผูกขาด เฉพาะศาสนาใดศาสนาหนึ่ง (พุทธทาสภิกขุ อ้างถึงใน สำนักงานปลัดกระทรวง ศึกษาธิการ 2504: 107)

จากความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมที่กล่าวมา จะเห็นว่า จริยธรรมของบุคคลประกอบด้วย ส่วนที่เป็นความ เข้าใจของบุคคลเกี่ยวกับการรู้ว่า อะไรผิด อะไรถูก ความสำนึกในหน้าที่ และความรับผิดชอบของตนว่า อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ หรือ อะไรที่ควร เป็นและอะไรไม่ควร เป็น ประกอบด้วยสิ่งที่เป็นค่านิยมของบุคคลที่แนะแนวทางให้

เขาคัดลिनว่า ความคิดหรือการกระทำอันใดที่มีคุณค่าและไม่มีคุณค่า ดังนั้น จริยศึกษาก็คือการศึกษาที่ก่อให้เกิดความรู้ เจตคติ และทักษะในเรื่องศีลธรรม (ความดี) และวัฒนธรรมทั้งปวง หรือพอสรุปได้ว่า จริยศึกษา เป็นการศึกษาความรู้ทั้งห้าแขนง คือ ศีลธรรม จรรยา มารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม

1.1.2 ประเภทของจริยธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจวบจันทน์ (2520: 4-6) ได้แบ่งพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม ออกเป็น 4 ประเภทดังนี้

- 1) ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ในสังคมของคนนั้น ถือว่าการกระทำชนิดใดดี ควรกระทำ และการกระทำชนิดใดเลว ควรเว้น ลักษณะและพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมมากน้อยเพียงใด ความรู้เชิงจริยธรรม หรือ ความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมนี้ ขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลด้วย ความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคมและศาสนา ส่วนใหญ่เด็กจะเริ่มเรียนรู้ตั้งแต่เกิด โดยในช่วงอายุ 2-10 ปี จะได้รับการปลูกฝังค่านิยม เหล่านี้เป็นพิเศษ
- 2) ทศนคติเชิงจริยธรรม คือ ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้น ๆ เพียงใด ทศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น แต่บุคคลบางคนในสถานการณ์ปกติ อาจมีทศนคติต่างไปจากค่านิยมของสังคมก็ได้ ทศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลมีความหมายกว้างขวางกว่าความรู้เชิงจริยธรรมของบุคคล เพราะทศนคตินั้นรวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ เข้าด้วยกัน ฉะนั้น ทศนคติเชิงจริยธรรมจึงสามารถใช้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้แม่นยำกว่าการใช้ความรู้เชิงจริยธรรมเพียงอย่างเดียว ทศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้น ในเวลาหนึ่งยังอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้
- 3) เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวถึงนี้จะแสดงให้เห็น เหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้ทราบว่าบุคคลผู้มีจริยธรรมในระดับแตกต่างกันอาจมีการกระทำที่คล้ายคลึงกันได้ นักทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม คือ เพียเจต์ และ โคลเบอร์ก ได้ใช้การอ้างเหตุผลเชิง

จริยธรรมของบุคคล เป็น เครื่องแสดงถึงพัฒนาการด้านจริยธรรมของบุคคลนั้น นอกจากนี้ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมยังมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอื่น ๆ ของบุคคลด้วย คือ พัฒนาการทางด้านสติปัญญา อารมณ์ และมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ของบุคคลด้วย

4) พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงถึงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ หรือดเว้นการแสดงที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ซึ่งเป็นการกระทำที่สังคมเห็นชอบและสนับสนุน มีหลายประเภท เช่น การเสียสละเพื่อส่วนรวม การช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก เป็นต้น นอกจากนี้ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมอีกพวกหนึ่ง คือพฤติกรรมในสถานที่เข้ายวนใจ หรือในสภาพที่ยั่วให้บุคคลกระทำผิดกฎเกณฑ์ เพื่อประโยชน์ส่วนตนบางประการ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสถานการณ์ยั่ว เช่น การโกงสิ่งของเงินทอง หรือคะแนน การลักขโมย และการกล่าวเท็จ เป็นต้น ซึ่งอาจรวมเรียกว่า พฤติกรรมเกี่ยวกับความไม่ซื่อสัตย์ ซึ่งผู้มีจริยธรรมสูง ย่อมงดเว้นการกระทำพฤติกรรมที่ไม่ซื่อสัตย์นี้ พฤติกรรมเชิงจริยธรรม เป็นสิ่งที่บุคคลให้ความสำคัญมากกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งนี้ เพราะการกระทำในทางที่ดีและเลวของบุคคลนั้น ส่งผลโดยตรงต่อความผาสุกและความทุกข์ของสังคม การศึกษาด้านอื่น ๆ ของจริยธรรมจึง เป็น เพียง เพื่อให้เข้าใจและสามารถทำนายพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ของบุคคลเท่านั้น

1.1.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม

ในเรื่องของคุณงามความดีหรือจริยธรรมนั้น ได้มีการศึกษาค้นคว้ากันมาตั้งแต่สมัยต้น ๆ แล้ว นักทฤษฎีทางด้านจริยธรรมบางท่าน เชื่อว่า สังคมมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพัฒนาการของบุคคล และเชื่อว่าคนต่างกลุ่มต่างสังคมย่อมมีจริยธรรมแตกต่างกัน ดังที่ เกสเซล (Gesell) กล่าวไว้ว่า ทารกไม่ได้เกิดมาพร้อมกับจริยธรรมหรือศีลธรรมประจำใจติดตัวมา การที่ทารกพัฒนาไปแล้วรู้ว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก สิ่งใดดี สิ่งใดเลว สิ่งใดควรประพฤติหรือไม่ควรประพฤติ เกิดจากการอบรมภายหลัง ซึ่งพัฒนาการทางจริยธรรมมีสองแบบคือ

- 1) ไม่ทำเพราะรู้ว่าไม่ดี และทำเพราะรู้ว่าดี เป็นสิ่งที่เกิดจากแรงภายใน
- 2) ไม่ทำเพราะรู้ว่าถ้าทำจะถูกลงโทษ และทำเพราะคิดว่าทำแล้วจะได้รับรางวัลเป็นการตอบแทน เป็นสิ่งที่เกิดจากแรงภายนอก (จินดา สิทธิฤทธิ 2523: 14)

ยังมีนักทฤษฎีเชิงจริยธรรมอีกพวกหนึ่ง เชื่อว่าความพร้อมที่จะมีความเจริญทางจิตใจแฝงอยู่ในตัวบุคคลตั้งแต่แรกเกิด เมื่อเติบโตขึ้นลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลนั้น จะเริ่มแสดงอย่างเด่นชัด และเปลี่ยนแปลงไปตามวิถีทางที่สังคมกำหนดไว้แต่เดิม สภาวะแวดล้อมของบุคคลมีอิทธิพลในการถ่วงหรือระงับพัฒนาการหรือในทางตรงกันข้าม อาจมีอิทธิพลในการเร่งรัดพัฒนาการทางจริยธรรมได้ ดังนั้น พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ย่อมมีแนวทางและมีขั้นตอนที่เป็นสากลสามารถศึกษาได้ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจวบจันทน์ 2520: 39)

นักจิตวิทยาส่วนใหญ่ยอมรับว่า จริยธรรมจะมีการพัฒนาการขึ้นเป็นลำดับ จากวัยทารกถึงวัยผู้ใหญ่ แม้ว่าจะมีการพัฒนาการทางจริยธรรมในช่วงที่แตกต่างกัน แต่ลำดับขั้นตอนคล้ายคลึงกัน จากการพิจารณาลักษณะสำคัญของทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรม จะเห็นได้ว่าทฤษฎีที่รู้จักกันแพร่หลายมี 3 ทฤษฎีใหญ่ ๆ ได้แก่ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) และ ทฤษฎีการพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Development Theory)

1) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

นักทฤษฎีกลุ่มนี้เชื่อว่า จริยธรรมเป็นส่วนเดียวกับมโนธรรม (Superego or Conscience) จริยธรรมเกิดจากกระบวนการภายในของวัฒนธรรมหรือพฤติกรรมหรือบรรทัดฐานของพ่อแม่ผู้เลี้ยงดู ได้แก่ การถือตนตามอย่าง (Identification) ทำให้เด็กรับเอาบุคลิกภาพ ค่านิยม มาตรฐานจริยธรรมในสังคม เมื่อบุคคลได้รับการปลูกฝังจริยธรรม หากความต้องการของตนไม่สอดคล้องกับสิ่งที่สังคมต้องการก็จะเกิดความขัดแย้งกันขึ้น และถ้าบุคคลนั้นทำชั่ว เขาจะเกิดความละอายใจตนเอง ไม่สบายใจ ซึ่งถือว่าเป็นการลงโทษตัวเอง ต่อไปเขาจะไม่ทำชั่วอีกโดยไม่ต้องมีการควบคุมจากบุคคลอื่นภายนอก นั่นคือ เขามีความรู้สึกผิดชอบชั่วดีหรือมโนธรรมนั่นเอง การวิจัยของกลุ่มนี้ไม่สนใจองค์ประกอบของขั้นตอนพัฒนาการทางจริยธรรม (เจลิม เกียรติ พิฆานวล 2522: 152)

2) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

เป็นทฤษฎีที่นำเอาหลักการเสริมแรง (Principle of Reinforcement) และหลักการเชื่อมโยง (Principle of Association) มาใช้อธิบาย

วิธีการและขบวนการที่บุคคลได้รับจากสังคม สิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) หรือวัฒนธรรม (Culture) ว่าเป็นตัวกำหนดเงื่อนไขทางสังคม (Social Contingencies) ให้กับเด็กนับแต่เกิด พ่อแม่จะเป็นผู้สอนให้เด็กทราบถึงแนวปฏิบัติตนในสังคม การแยกความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ถูกหรือผิด ดีหรือเลว โดยใช้สิ่งเสริมแรงทางคำพูด เห็นได้ว่า พัฒนาการทางจริยธรรม เป็นความงอกงามของพฤติกรรมและอารมณ์ จากการปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์ของสังคม โดยมีแรงขับพื้นฐานมาจากความต้องการทางชีววิทยา การแสวงหารางวัล ตลอดจนการหลีกเลี่ยงการถูกสังคมลงโทษ ด้วยเหตุนี้แม้ว่ามนุษย์เราจะมีได้มีจริยธรรมหรือความต้องการมาตรฐานทางจริยธรรมมาตั้งแต่เกิดก็ตาม เมื่อโตขึ้นจะมีปทัสถาน (Norms) ของจริยธรรมและพฤติกรรมไปตามแนวโครงสร้างทางวัฒนธรรมทางสังคม ซึ่งได้มาด้วยการเสริมแรงนั่นเอง (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจันปัจจนิก 2520: 11)

3) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Development Theory)

ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่า จริยธรรมเกิดจากแรงจูงใจเบื้องต้น คือการได้รับการยอมรับ และบรรทัดฐานของจริยธรรมเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) ระหว่างบุคคลกับบุคคลอื่น การพัฒนาทางจริยธรรมจะประกอบไปด้วย เหตุผลเชิงจริยธรรม ซึ่งจะขึ้นอยู่กับระดับอายุ ระดับสติปัญญาของบุคคลนั้น

นักทฤษฎีที่สำคัญในกลุ่มนี้คือ เพียเจต์ (Piaget) ดีวอี้ (Dewey) และ โคลเบอร์ก (Kohlberg).

เพียเจต์ (Piaget) เชื่อว่า การพัฒนาทางจริยธรรมตามธรรมชาติของมนุษย์ขึ้นอยู่กับสติปัญญาและการคิดหาเหตุผลของแต่ละบุคคล กล่าวคือ จะทำให้เด็กสามารถพิจารณาตรรกะตรงถึงพฤติกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับจริยธรรมได้ ยิ่งเด็กเจริญเติบโตขึ้นเท่าไร ก็ยิ่งจะรับรู้จริยธรรมได้สูงขึ้นเท่านั้น

สำหรับเพียเจต์นั้น ได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ไว้

สามขั้น คือ

(1) ชั้นก่อนจริยธรรม เป็นชั้นที่เด็กมีอายุแรกเกิดถึง 2 ขวบ พัฒนาการทางจริยธรรมยังไม่เกิดขึ้น แต่สามารถเรียนรู้เรื่องทั่วไปได้โดยประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว เพราะวัยนี้พัฒนาการทางสติปัญญาอยู่ในขั้นต้น

(2) ชั้นยึดคำสั่ง เป็นชั้นที่เด็กจะมีอายุ 2-8 ปี เด็กวัยนี้จะเชื่อฟังและถือเอาคำสั่งของผู้ใหญ่เป็นหลักปฏิบัติ โดยไม่คำนึงว่า คำสั่งนั้นจะมีเหตุผลหรือไม่ ถูกต้อง, หรือไม่ ชั้นนี้ตรงกับพัฒนาการทางสติปัญญา ชั้นที่สอง คือขั้นการคิดก่อนปฏิบัติการ

(3) ชั้นยึดหลักแห่งตน (8-10 ปี) เป็นระยะที่เด็กจะคลายความเกรงกลัวอำนาจภายนอก และจะค่อย ๆ เกิดหลักภายในจิตใจของตนเองขึ้น พัฒนาการจากชั้นที่สองมาชั้นที่สามนี้ จะต้องขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาและประสบการณ์ทางสังคมอย่างมาก จริยธรรมชั้นนี้เด็กจะต้องมีพัฒนาการทางสติปัญญา ชั้นคิดด้วยนามธรรมขึ้นไป แต่อาจมีเด็กบางคนที่พัฒนาช้ากว่านี้ หรือในบางกรณีพัฒนาการคงหยุดชะงักอยู่ในชั้นที่ 2 เนื่องด้วยการยับยั้งค้ำอย่างผิดปกติของผู้เลี้ยงดู หรือสังคม หรืออาจเกิดจากการขาดประสบการณ์ในกลุ่มเพื่อนก็ได้ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจันต์จันติก 2520: 40-41)

ดิวอี้ (Dewey) ศึกษางานของเพียเจท์ และกล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการให้การศึกษาทางจริยธรรมมีพื้นฐานในการกระตุ้นความคิดของคนให้ตื่นตัวต่อประเด็นโต้แย้งทางจริยธรรมและการตัดสินใจด้วย ทำให้บุคคลมีการเคลื่อนที่ผ่านขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม ซึ่งดิวอี้แบ่งออกเป็นสามขั้น คือ

(1) ระดับก่อนเกณฑ์ (The Pre-moral Stage) พฤติกรรมต้องได้รับการกระตุ้นจากทางชีวภาพ และทางสังคม

(2) ระดับตามเกณฑ์ (The Heteronomous Stage) พฤติกรรมต้องได้รับการยอมรับจากสังคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นมาตรฐานของกลุ่มของเขา

(3) ระดับมีกฎเกณฑ์ของตนเอง (The Autonomous Stage) พฤติกรรมเกิดจากการคิดการตัดสินใจของแต่ละคน แม้ว่าจะไม่ได้รับการยอมรับจากมาตรฐานของกลุ่ม

โคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้ศึกษาจริยธรรมตามแนวของเพียเจท์ และคิวอี โดยศึกษาพัฒนาการด้านจริยธรรมโดยวิเคราะห์คำตอบของเยาวชนอเมริกันอายุ 10-16 ปี เกี่ยวกับเหตุผลในการเลือกทำพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ในสถานการณ์ที่ขัดแย้งระหว่างความต้องการส่วนบุคคลและกฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือสังคม โดยแบ่งจริยธรรมออกเป็น 6 ชั้น 3 ระดับ เรียงตามอายุของผู้ให้เหตุผลนั้น ๆ ตามลำดับ ซึ่งสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ชั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
<p>ขั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการลงโทษ (Obedience and Punishment Orientation) 2-7 ปี</p> <p>ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (Naively Egoistic Orientation) 7-10 ปี</p>	<p>1. ระดับก่อนเกณฑ์ (Proconventional Level) 2-10 ปี การกระทำของเด็กในขั้นนี้มีความมุ่งหมายเพื่อหลบหลีกการถูกลงโทษ และการแสวงหารางวัล เด็กถือว่าการที่คนอื่นกระทำตามที่เขาต้องการนั้น เป็นสิ่งถูกต้อง แม้ว่าการกระทำนั้นจะขัดกับบุคคลอื่น ชอบแลกเปลี่ยนสิ่งของซึ่งกันและกันโดยไม่ให้เสียเปรียบกันด้วย</p>
<p>ขั้นที่ 3 หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (Good-boy Orientation) 10-13 ปี</p> <p>ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม (Authority and Social Order Maintaining Orientation) 13-16 ปี</p>	<p>2. ระดับตามเกณฑ์ (Conventional Level) 10-16 ปี เป็นระดับที่เด็กทำตามสังคม ประเพณี กฎหมาย ศาสนา โดยจะควบคุมความประพฤติจากการดิ้นรนของสังคม การกระทำจะเป็นไปตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเพื่อน ดังนั้น การเลียนแบบจึงมีมาก แม้ว่าแบบอย่างนั้นจะขัดกับสังคมก็ตาม ต่อมาจึงตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตนตามกฎหมาย</p>

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Contractual Legalistic Orientation) 16 ปีขึ้นไป	3. ระดับเหนือเกณฑ์ (Post Conventional Level) 16 ปีขึ้นไป เด็กจะมีจริยธรรมในขั้นสูงสุด คือมีการกระทำที่แยกคนออกจากกฎเกณฑ์และความคาดหวังของผู้อื่นในการตัดสินใจและความคิดต่าง ๆ จะต้องนำมาวิเคราะห์ด้วยตนเองก่อนแล้วจึงตัดสินใจ โดยคำนึงถึงความสำคัญและประโยชน์สูงสุดของสังคม ไม่รู้กลัวสิทธิของคนอื่น มีความรู้สึก เป็นสากลนอกเหนือจากกฎเกณฑ์ในสังคมของตน
ขั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล (Conscience Orientation) วิทยาลัยใหญ่	

โคลเบอร์ก เชื่อว่า การพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนี้จะเป็นไปตามลำดับขั้นจากขั้นที่หนึ่งผ่านไปตามลำดับจนถึงขั้นที่หก จะข้ามขั้นไปไม่ได้ โดยคนเราจะให้เหตุผลในขั้นต่ำกว่าอยู่ก่อน คือเมื่ออายุมากขึ้นได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ ในสังคมมากขึ้น ทำให้เข้าใจประสบการณ์เก่า ๆ ได้ดีขึ้นแล้วก็จะมีการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดโดยใช้เหตุผลในขั้นสูงกว่าขึ้นมาแทน ส่วนเหตุผลในขั้นต่ำก็จะละทิ้งไป แต่อาจจะชะงักคิดอยู่ในขั้นใดขั้นหนึ่งก็ได้ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญาและเหตุการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม จะเห็นได้ว่า การพัฒนาทางจริยธรรมที่กล่าวมานั้น ในระดับต้น ๆ บุคคลจะเห็นแก่ตัว แล้วจึงค่อย ๆ ลดความเห็นแก่ตัวลงไปเป็นการเห็นแก่สังคมและไม่เห็นแก่ตัวเลยในที่สุด แต่บุคคลโดยทั่วไปมักจะพัฒนาถึงระดับสูงสุดนี้น้อยมาก

1.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนจริยศึกษา ในโรงเรียน

* ถ้าจะมองย้อนไปในประวัติศาสตร์เราจะเห็นได้ว่า การจัดการศึกษาเป็นเรื่องของฝ่ายปกครอง ส่วนการอบรมคุณธรรมเป็นเรื่องของฝ่ายศาสนา แต่ในรอบทศวรรษที่ผ่านมาสถาบันการศึกษาเริ่มรับภาระรับผิดชอบอย่างเต็มที่ในเรื่องการอบรมและพัฒนาคุณธรรมของ

นักเรียน ทั้งยังเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การสอนเรื่องคุณธรรม เป็น เป้าหมายที่สำคัญประการหนึ่งของการศึกษา โปรแกรมการศึกษาที่โรงเรียนจัดขึ้นในส่วนของการศึกษา เรื่องคุณธรรม ก็เป็นความพยายามที่จะช่วย เหลือแบ่ง เบาภาระความรับผิดชอบของสถาบันครอบครัวและสถาบันทางศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะโรงเรียนมีฐานะที่จะช่วยในด้านการสร้างคุณธรรมให้บังเกิดขึ้นในตัวนักเรียน โดยการสอนและถ่ายทอดคุณธรรมรวมทั้งค่านิยมของสังคม รวมทั้งยังได้ปลูกฝัง เรื่องความคิดวิจารณ์และการพิจารณาตัดสินให้คุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ในสถานการณ์ต่าง ๆ นอกจากนั้นโรงเรียนยังมีส่วนในการสร้างบุคลิกลักษณะให้แก่เด็กนักเรียนอีกด้วย สถาบันโรงเรียนจึงถือได้ว่าเป็นสถาบันหนึ่งที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการปลูกฝังจริยธรรมให้กับเยาวชนของชาติ และมีวิธีการแตกต่างไปจากสถาบันอื่น เช่น ครอบครัว สื่อมวลชน เป็นต้น กล่าวคือ โรงเรียนปลูกฝังจริยธรรมโดยมีหลักสูตรบทเรียนที่แน่นอน มีวิธีการปลูกฝังถ่ายทอดและประเมินผลที่เป็นระบบ

มีนักการศึกษาและท่านผู้รู้หลายท่าน ได้ให้ข้อคิดและข้อเสนอแนะในการจัดการสอนจริยศึกษาให้ได้ผลดีไว้มากมาย เช่น

สุรวัช ศรีวัช (2521: 45-46) ได้กล่าวถึงการสอนจริยศึกษาเพื่อให้เกิดคุณธรรมให้เป็นคนดี ดังนั้นวิธีสอนหรือกิจกรรมควรอยู่ในรูปแบบที่คั่งขึ้น ให้เด็กคิดป้อนคำถามเราให้เด็กตอบ สอนให้เด็กเกิดความรู้ เกิดความเชื่อ และยอมรับไปปฏิบัติจริง ๆ องค์ประกอบที่จะทำให้เด็กปฏิบัติ ยอมรับอยู่กับการจูงใจให้อยากทำ การ เสริมพลัง (การให้รางวัล ทำโทษ) ความคงเส้นคงวา มีกฎเกณฑ์แน่นอนไม่ตายตัว ดังนั้น การสอนจริยศึกษาที่เป็นไปได้คือ การสอนแบบสืบสอบ การสอนแบบแก้ปัญหา และการสอนแบบกิจกรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจันปัจจนิก (2520: 52-55)

ได้กล่าวถึงวิธีปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมนั้นอาจทำได้หลายวิธี เช่น

1) การให้ความรู้ขั้นสูงขึ้น โดยเริ่มจากการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก เล็กตามทฤษฎีของ เพียเจต์ นักจิตวิทยาได้ใช้วิธีการให้ เหตุผลที่เหนือเหตุผลที่เด็กใช้ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้ความรู้ขั้นที่สูงขึ้นกว่าที่ตนมีอยู่ เมื่อเด็กได้รับเหตุผลอันใหม่ เด็กจะนำมาคิดเปรียบเทียบกับเหตุผลเดิมของตน ซึ่งจากการเปรียบเทียบนี้ เด็กจะเกิดการรู้ที่ขัดแย้งกันหรือเกิดความไม่สมดุลทางความคิดขึ้น ความไม่สมดุลนี้จะเป็น เครื่องกระตุ้นให้เด็กมีการปรับปรุง

โครงสร้างทางความคิดของคน เพื่อให้เกิดความสมดุลขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เด็กเข้าใจและยอมรับ
เหตุผลในขั้นที่สูงกว่าขั้นเดิมของคนได้

2) การให้แสดงบทบาท การให้เด็กแสดงบทบาทเป็นตัวละครใน เรื่องที่มีปัญหา
ขัดแย้งทางจริยธรรม จะเป็นเครื่องช่วยให้เด็กมีความผูกพันใกล้ชิดกับปัญหาของตัวเองในเรื่อง
เหมือนกับ เป็นปัญหาของตนเอง การที่เด็กได้สัมผัสกับ เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ต่างกันออกไปจะช่วยให้
ก่อให้เกิดการพัฒนาจริยธรรม และยังเป็นลักษณะพัฒนาการที่สามารถจะแผ่ขยายไปยังปัญหาอื่น ๆ
ได้ด้วย

3) การใช้กลุ่มให้เกิดการคล้อยตาม การแสดงเหตุผลเชิงจริยธรรมเพื่อเป็น
การยกระดับจิตใจของเด็กนั้น อาจทำได้โดยการใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ซึ่งแสดงออกทาง
จริยธรรมในระดับเดียวกัน เด็กวัยรุ่นจะยึดถือเพื่อน เป็นแบบอย่างและคล้อยตามลักษณะของ
เพื่อน ๆ ไปได้โดยง่าย

4) การให้เลียนแบบจากตัวแบบ การใช้ตัวแบบแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ผู้ถูก
ทดลองเห็นจะเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้ผู้ถูกทดลองทำพฤติกรรมนั้น ๆ ตามตัวแบบได้ การจัดตัวแบบ
ให้นี้ ก็เป็นการให้ความรู้แก่ผู้ถูกทดลองได้วิธีหนึ่ง เป็นวิธีที่นักจิตวิทยาเชื่อว่า เด็กจะใช้การ
เรียนรู้จากสังคมได้มากที่สุด และเป็นวิธีการที่เด็กอาจทำตาม โดยไม่รู้สึกรู้ว่ากำลังถูกชักจูง

ทิสนา แชมมณี (2521: 16-17) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนจริยศึกษา
โดยยึดหลักการ เรียนรู้ของทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งมีวิธีการดังนี้คือ

1) เสนอเนื้อหาซึ่งเป็นหลักจริยธรรม ในรูปของ การเล่านิทาน ยกสถานการณ์
หรือสร้างสถานการณ์จำลอง การแสดงละคร การแสดงบทบาทสมมุติ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้มี
ส่วนร่วมในกระบวนการ เสนอเนื้อหาด้วยตัวนักเรียนเอง

2) ใช้กลุ่ม เป็นแหล่งความรู้ จัดให้มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้และความรู้สึก
นึกคิดซึ่งกันและกัน การเรียนรู้ในลักษณะนี้ ครูจำเป็นต้องฝึกความเป็นผู้มีเหตุผลยอมรับความ
คิดเห็นของผู้อื่น เป็นสำคัญ จึงจะทำให้ผู้เรียนรับความรู้ได้อย่างเต็มที่ และยังคงความสัมพันธ์อันดี
ระหว่างสมาชิกกลุ่มไว้ด้วย

3) ครูใช้คำถาม เป็นตัวกระตุ้นให้นักเรียนคิด คำถามที่ค่อเนื่องจะช่วยให้ผู้เรียน เกิดความคิดค่อเนื่องจนสามารถพบคำตอบได้ด้วยตนเอง .

4) เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมตัดสินใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนไม่ว่าจะเป็นในขณะที่เรียนจริยศึกษา หรือการเรียนในวิชาอื่น ๆ เป็นการฝึกทักษะการตัดสินใจในสถานการณ์จริง นอกเหนือจากการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ครูสร้างขึ้นในการเรียนการสอนจริยศึกษา จะทำให้นักเรียนเห็นประโยชน์ของการเรียนจริยศึกษายิ่งขึ้น

* นवलเพ็ญ และ วิรุทธ วิเชียรโชติ (2520: 18-19) ได้กล่าวถึงหลักการในการสร้างสรรค์คุณธรรมว่าควรจะเป็นหลักการที่ประสมประสาน เช่น นำปัญหาจากชีวิตจริงที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันมาร่วมกันพิจารณาแก้ไข ให้มีคุณธรรมทั้งใหม่และเก่าปรากฏให้เห็นชัด แล้วให้ทดลองปฏิบัติสถานการณ์จริงพร้อม ๆ กับเรียนรู้คุณธรรมที่ตนได้ปฏิบัติไปด้วย

ยนิส รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (2521: 23) ได้เสนอแนะการสอนจริยศึกษาไว้ดังนี้

- 1) จะต้องมิกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง เหมาะสมกับวัยและสภาพแวดล้อม
- 2) จะต้องปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย
- 3) ครูทุกคนในโรงเรียนตลอดจนผู้ปกครองต้องร่วมมือกัน
- 4) ต้องร่วมปรึกษาหารือระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อช่วยกันแก้ปัญหา
- 5) มีการยกย่อง ลงโทษ ชมเชย ให้รางวัล ควบคุมกันไปด้วย ฯลฯ

ก้อ สวัสดิทพาศิชย์ ได้กล่าวถึงแนวคิดในการจัดจริยศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาไว้ว่า การสร้างค่านิยมทางศีลธรรมที่ถูกต้องให้แก่ตนเองนั้น เป็นกระบวนการที่ยืดเยื้อมาก เด็กได้รับการอบรมสั่งสอนตั้งแต่เล็ก ๆ เมื่ออยู่ที่บ้าน จนกระทั่งมาอยู่ที่โรงเรียนก็ได้รับการอบรมสั่งสอนเพิ่มเติม การคบเพื่อนการสังคมกับเพื่อนภายนอกก็เป็นอีกส่วนหนึ่งซึ่งทำให้เด็กสร้างค่านิยมให้แก่ตนเอง และการที่จะให้ค่านิยมแก่เด็กนั้น อย่างมากที่สุดที่จะทำได้ก็คือ ให้มีคำอธิบายเพิ่มเติมให้ชัดเจนว่า หลักศีลธรรมซึ่งมนุษย์ควรจะมียึดถือเป็นค่านิยมคืออะไร (Value Clarification) เหตุใดเราจึงยึดถือสิ่งนั้น เป็นค่านิยมของเรา และเมื่อเรายอมรับหลักศีลธรรมบางอย่างมาเป็นค่านิยมของเราแล้ว การประพฤติปฏิบัติของเรานั้นจะต้องสอดคล้องกับค่านิยมที่เรายอมรับด้วย ฉะนั้น ครูผู้สอนค่านิยมทางจริยธรรมควรคำนึงว่า

1) เรื่องของการสอนจริยศึกษานั้น มิใช่การสอนเพื่อให้เด็กท่องจำได้ จะต้องสอนให้เด็กรู้จักการวิเคราะห์ เหตุการณ์ต่าง ๆ และยอมรับสิ่งเหล่านั้นว่า เหมาะสมที่จะยึดเป็นค่านิยมของเราหรือไม่ เมื่อนักเรียนนำไปปฏิบัติแล้ว ก็ต้องมีการติดตามผลเป็นระยะ ๆ

2) จะต้องปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน โดยเริ่มต้นจากการรักษาความสะอาด การสร้างสุขภาพอนามัยที่ถูกต้อง ตกแต่งบริเวณให้สวยงาม สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างหนึ่ง

3) รูปแบบตัวอย่างในเรื่องของความประพฤติ เรื่องของมรรยาท ศีลธรรม และจริยธรรม ครูจะต้องเป็นรูปแบบตัวอย่างแก่เด็ก โดยอยู่ในบทบาท 3 ประการ คือ

- (1) บทบาทของผู้มีความรู้ดี
- (2) บทบาทของผู้มีความประพฤติดี
- (3) บทบาทของผู้มีน้ำใจอันดี

4) การส่งเสริมจริยศึกษานั้นมีบริการหลายอย่าง บางอย่างโรงเรียนจัดให้สำหรับผู้มีปัญหาหรือผู้ที่มีความต้องการ เฉพาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้คำปรึกษาหารือในระบบกลุ่ม (group counselling) ครูผู้สอนสามารถสอดแทรกวิชาศีลธรรมไปด้วย เป็นวิธีการที่เด็กเรียนจากกันและกัน กับทั้งได้เรียนรู้จากครูด้วย

5) การจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม เราควรเร่งเรื่องกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้นักเรียนมีความเจริญเติบโต และสร้างบุคลิกภาพอันพึงประสงค์ให้แก่ตนเอง กิจกรรมที่จัดขึ้น ถ้าเป็นกิจกรรมที่นักเรียนเห็นพ้องด้วยแล้ว จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้และเต็มอกเต็มใจที่จะเรียนรู้ได้มากขึ้น (กอ สวัสดิภาพนิชย์ อ้างถึงใน กรมสามัญศึกษา 2523: 9-10)

พินัส หันนาคินทร์ กล่าวถึงการสอนจริยธรรมและค่านิยมในโรงเรียนนั้น ควรจะคำนึงถึงหลักต่อไปนี้

1) คำนึงถึงการปฏิบัติมากกว่า เนื้อหา ทั้งนี้ เพราะสิ่งที่เราต้องการคือการปฏิบัติ ความจริยธรรมและค่านิยมนั้น ๆ มากกว่าความสามารถที่จะจดจำเนื้อหาหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ได้ โดยเหตุนี้ วิธีสอนและการวัดผลจึงต้องให้สอดคล้องกับหลักแห่งจริยธรรมและค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังหรือพัฒนาด้วย

2) จริยธรรมและค่านิยมที่จะสอนนั้นควรจะได้กระทำในทุกระดับชั้น โดยมีการปลูกฝังและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การสอดแทรกเข้าไปในวิชาต่าง ๆ เป็นสิ่งพึงกระทำอย่างยิ่ง นอกจากนั้นการอบรมก็เป็นสิ่งที่จะละเลยไม่ได้

3) การประพฤติกและปฏิบัติตัวของครูจะต้องให้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการปลูกฝังและพัฒนาให้แก่ักเรียน

ในด้านวิธีสอนนั้น มีข้อเสนอแนะดังนี้

1) การปลูกฝัง ควรทำเป็น 3 ขั้นตอน คือ

(1) สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การชี้ให้เห็นประโยชน์หรือคุณค่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างของครู

(2) ให้ความรู้ว่าจริยธรรมและค่านิยมเหล่านั้นหมายความว่าอย่างไร มีวิธีการปฏิบัติอย่างไรบ้าง มีขอบเขตเพียงใด

(3) มีการติดตามผล ควรมีการติดตามปฏิบัติคนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทั้งในและนอกโรงเรียน

2) การพัฒนาจริยธรรมและค่านิยม ควรถือหลักการสร้างปัญหา และความเข้าใจที่กระจ่างชัดต่อคุณค่าและวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้อง โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น การใช้คำถาม การอภิปราย เพื่อให้นักเรียนได้คิดใคร่ครวญอย่างรอบคอบ (พนัส หันนาคินทร์ อ้างถึงในกรมวิชาการ 2523: 125-126)

อรุณศรี อนันตรศิริชัย (2522: 63) ได้สรุปข้อเสนอแนะในการไปร่วมประชุมปฏิบัติการของสถาบันการวิจัยแห่งชาติ (NIER) ในประเทศญี่ปุ่น ที่ได้ร่วมมือกับยูเนสโก จัดประชุมปฏิบัติการโดยเน้นจริยศึกษา โดยที่ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นพ้องกันในการประเมินผลไว้ว่าการประเมินผลโดยใช้ข้อทดสอบ (formal procedures) แต่เพียงอย่างเดียวย่อมไม่ได้ผล เพราะการตอบข้อสอบอาจจะไม่ได้แสดงว่านักเรียนรู้สึกหรือประพฤติก เช่นนั้น น่าจะมีการนำเอาวิธีอื่น ๆ (informal procedures) มาช่วยประเมินด้วย เพื่อจะได้แก้ไขความประพฤติกของนักเรียนมากกว่าที่จะตัดสินการได้-ตก และไม่ควรมีการตัดสินการสอบได้-ตก สำหรับวิชาอื่น เช่นวิชาอื่น ๆ

อดิศักดิ์ ทองบุญ (2522: 60-62) ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีสอนจริยศึกษาไว้ว่า การสอนจริยศึกษานั้นควรสอนให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายทั้ง 3 ประการ คือ

1) ให้ได้ปัญญาหรือความรู้ คือรู้เรื่องศีลธรรมและวัฒนธรรมอันเป็นเนื้อหาของวิชานี้อย่างถูกต้องครบถ้วน

2) ให้ได้เจตคติที่ดีต่อศีลธรรมและวัฒนธรรมที่เรียน คือให้เกิดความเชื่อความเลื่อมใสจนอยากนำไปปฏิบัติตาม

3) ให้ได้ทักษะ คือสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องและได้รับผลดีตามที่เรียนมา

นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงความสำคัญของผู้สอนจริยศึกษาไว้ด้วยว่า ผู้สอนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการศึกษาเล่าเรียน การสอนจริยศึกษาให้ได้ผลสำเร็จตามเป้าหมายดังกล่าว ผู้สอนควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ เป็นส่วนประกอบคือ

1) มีความรู้ในเรื่องศีลธรรมและวัฒนธรรมอย่างถูกต้อง และรู้กว้างขวาง สามารถยกย่ำยหัวข้อที่จะสอนให้เข้ากับภูมิปัญญาของผู้เรียนระดับต่าง ๆ ได้ดี

2) มีเมตตากรุณาต่อผู้เรียน คือ สอนด้วยความรักความเอ็นดูต่อผู้เรียน โดยมุ่งประสิทธิ์ประสาทความรู้จริง ๆ ไม่ใช่สอนด้วยหวังสินจ้างรางวัล หรือสอนตามหน้าที่ไปวัน ๆ จะต้องมีความวิญญานครู

3) มีศิลปะในการใช้ถ้อยคำสำนวนโวหารและกลวิธีการสอน ตลอดจนจนอุปกรณการสอนให้เหมาะสมกับวัยและภูมิปัญญาของผู้เรียน

4) มีความประพฤติดีสม เป็นผู้ที่ศิษย์ควรนับถือและเอาเยี่ยงอย่างได้ ฉะนั้นผู้สอนจึงควรปฏิบัติสิ่งที่สอนให้ได้ด้วยตนเองด้วย

พระราชวรมณี (2523: 70-74) ได้กล่าวถึงลักษณะการสอนของผู้ที่เป็นครูไว้กว้าง ๆ โดยมีได้เจาะจงเพื่อการสอนจริยศึกษา แต่มีหลายสิ่งน่าศึกษา และสามารถนำมาใช้สอนจริยศึกษาได้ ท่านได้ให้หลักการสอนไว้ดังนี้คือ

- 1) สอนด้วยความรู้จริง รู้จริงทำได้จริงจึงสอน เขา
- 2) สอนอย่างมีเหตุผล ให้เขาพิจารณา เข้าใจแจ้งด้วยปัญญาของเขาเอง
- 3) สอนให้ได้ผลจริง สำเร็จความมุ่งหมายของเรื่องที่สอนนั้น ๆ เช่น ให้เข้าใจ ได้จริง เห็นความจริง นำไปปฏิบัติได้ผลจริง เป็นต้น

นอกจากนั้น ยังได้กล่าวถึงวิธีการที่ครูจะสอน เด็กให้ได้ผลอย่างจริงจัง ซึ่งตรงกับหลักการสอนที่ครูใช้หรือผู้เกี่ยวข้อง ในวงการศึกษาสนับสนุนให้ครูนำไปใช้สอนนักเรียนอยู่ในปัจจุบันนี้ วิธีการดังกล่าวมีรายละเอียดดังนี้คือ

- 1) สอนให้มีขั้นตอนทุกลำดับ คือแสดงเนื้อหาตามลำดับความยากง่าย มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยตลอด
- 2) จับจุดสำคัญมาขยายให้ เข้าใจ เหตุผล คือชี้แจงยก เหตุผลมาแสดงให้ เข้าใจชัด ในแต่ละแง่แต่ละประเด็น อธิบายแยกเยื้องไปต่าง ๆ ให้มองเห็นกระจ่างตามแนวเหตุผล
- 3) ตั้งจิต เมตตาสอนด้วยความปรารถนาดี คือสอน เขาด้วยจิต เมตตา มุ่งจะให้ ประโยชน์แก่ผู้รับคำสอน
- 4) ไม่มีจิต เหนิง มุ่ง เห็นแก่อำมิส คือ สอน เขามีไข่มุ่งที่ตนจะได้ลาภ สินจ้าง หรือผลประโยชน์ตอบแทน
- 5) วางจิตตรงไม่กระทบคนและผู้อื่น คือสอนตามหลักตามเนื้อหา ไม่ยกตน ไม่เสียคลีข่มผู้อื่น
- 6) ชี้ให้ชัด คือจะสอนอะไรก็ชี้แจงอธิบายจนผู้ฟัง เข้าใจแจ่มแจ้ง
- 7) ชวนให้ปฏิบัติ คือแสดง เหตุผลให้เห็นสมจริงจนผู้ฟังยอมรับ อยากลงมือทำ หรือนำ เอาไปปฏิบัติ
- 8) เราให้กล้า คือปลุกใจให้คึกคัก เกิดความกระตือรือร้น จะทำอะไรก็ให้มี กำลังใจทำ ไม่กลัว เหน็ด เหนื่อยหรือยากลำบาก

9) **ปลูกให้รำ เริง** คือทำบรรยากาศให้สนุกสดชื่นแจ่มใส เบิกบานใจ ให้ผู้ฟัง
 เข้มขึ้น มีความหวัง มองเห็นผลดีและทางสำเร็จ

มาโนช คัมภวณิชย์ (2523: 45) กล่าวถึงการสอนจริยศึกษาไว้ดังนี้คือ การ
 สอนจริยศึกษาจะได้ผลอย่างจริงจังหรือสัมฤทธิ์ผล ควรสอนตั้งแต่ยังเยาว์วัย โดยคำนึงถึง เนื้อหา
 และตัวอย่างให้เหมาะสมกับวัย โดยใช้สื่อการสอน เช่น ภาพนิ่ง รูปภาพ การเล่านิทานที่มีคติ
 เตือนใจ หรือให้นักเรียนทำกิจกรรมร่วมกันที่ส่งเสริมจริยธรรม

จินดา สิทธิฤทธิ (2523: 14) ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรม
 ไว้ว่า ผู้ทำหน้าที่ปลูกฝังจริยธรรมให้แก่สังคม ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องจริยธรรมดีพอ
 ขาดความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ โดยเฉพาะธรรมชาติของการพัฒนาจิตใจด้านจริยธรรม
 การที่บิดาอบรมสั่งสอนบุตรก็ดี การที่ครูอาจารย์สอนนักเรียน หรือการที่นักสอนศาสนาอบรม
 ศิลธรรมให้แก่เด็กและผู้ใหญ่ก็ดี ถ้าบุคคลเหล่านี้ได้มีความรู้ความเข้าใจธรรมชาติของการพัฒนาการ
 ของมนุษย์ในด้านนี้ รู้จักวิธีอบรมสั่งสอน และเลือกเนื้อหา ระดับศีลธรรมจริยธรรมให้เหมาะสม
 กับระดับสติปัญญา อายุ อารมณ์ และความต้องการของมนุษย์ การปลูกฝังจริยธรรมให้แก่สมาชิก
 ในสังคมก็น่าจะได้ผลดียิ่งขึ้น

นาคยา ภัทรแสงไทย (2524: 54) ได้กล่าวถึงเรื่องเกี่ยวกับโปรแกรมการ
 ศึกษาที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อพัฒนาคุณธรรมไว้ว่า ถ้าเรามีความเชื่อมั่นและเห็นพ้องต้องกันว่า
 การพัฒนาคุณธรรม เป็นบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของโรงเรียนแล้ว ก็ควรจะได้มีการพัฒนา
 โปรแกรมการศึกษาคุณธรรมอย่างมีคุณภาพ อันประกอบด้วยคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1) เป็นโปรแกรมที่มีความคล่องตัว และสามารถช่วยแบ่งเบาภาระของ
 ครอบครัวยุคใหม่และศาสนาได้อย่างแท้จริง

2) เป็นโปรแกรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้คิดค้นด้วยตัวของเขาเอง ให้นักเรียน
 ได้สัมผัสกับค่านิยมที่อยู่ในส่วนลึกของเขา

3) แม้ว่าจะส่งเสริมให้นักเรียนได้คิดค้นด้วยตัวของเขาเอง แต่สถาบันการศึกษา
 จะไม่เข้าไปก้าวก่ายบทบาทของครอบครัวและศาสนา ในฐานะที่เป็นสถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่
 ในการอบรมและพัฒนาคุณธรรม เช่นกัน

- 4) เป็นโปรแกรมที่ตระหนักและยอมรับค่านิยมต่าง ๆ
- 5) เป็นโปรแกรมที่มีลักษณะบูรณาการวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน
- 6) เป็นโปรแกรมที่ตระหนักถึงลำดับขั้นพัฒนาการทางคุณธรรมของเด็ก
- 7) เป็นโปรแกรมที่มีเนื้อหาสาระ ได้แก่ การศึกษาระบบของแนวคิดต่าง ๆ ทั้งทางศาสนาและปรัชญา ศึกษานักคิดหรือศาสดาทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพราะโรงเรียนยังต้องทำหน้าที่ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมอยู่

เมธี บิลันธนานนท์ (2525: 55-59) กล่าวถึงการสอนจรรยาศึกษาที่จะให้ได้ผล ต้องอาศัยองค์ประกอบหลัก 3 ประการด้วยกัน คือ

1) ครูผู้สอน ถ้าครูผู้สอนไม่ประพฤติปฏิบัติในลักษณะที่ให้ เป็นไปตามคำสอนที่ได้สอนแล้ว ก็เป็นการยากในการที่จะให้นักเรียนจดจำและนำไปปฏิบัติ และในฐานะที่ครูต้องเป็นครูจรรยาศึกษานั้น ครูควรมีคุณลักษณะพิเศษเพิ่มขึ้นอีกอย่างน้อย 3 ประการ คือ

- (1) มีหลักธรรมประจำใจ คือ ปัญญา กรุณา และบริสุทธิ์
- (2) มีความรู้ในหลักธรรม
- (3) มีวาทศิลป์

2) นักเรียน ครูจรรยาศึกษาต้องศึกษาให้เกิดความเข้าใจในตัวนักเรียนว่าพร้อมที่จะรับคำสอนหรือไม่ และจะสอนด้วยวิธีใดจึงจะเหมาะสม

3) เทคนิคการสอน ครูสอนจรรยาศึกษาย่อมต้องมีเทคนิคการสอนอย่างดีในการที่จะสอนอย่างดี สนุกสนาน และให้ได้ผล โดยอาจจะใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การจัดกลุ่มคิดปัญหา การเล่านิทาน การแสดงประกอบการสอนสุภาษิต เรียงความปากเปล่า การใช้ข่าวจากหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

✓ ชัยพร วิชชาวุธ และ อีระพร อูวรรณไพ (2525: 22-35) เสนอวิธีปลูกฝัง จริยธรรมที่เสนอโดยนักการศึกษาและนักจิตวิทยาที่แตกต่างกัน 4 วิธี เพื่อประกอบการพิจารณา สำหรับการนำไปใช้ในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่นักเรียนได้ด้วยวิธีดังต่อไปนี้คือ

1) การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการกระจ่างค่านิยม (Value Clarification ย่อว่า VC) เป็นวิธีสอนจริยธรรมที่ใช้กันอย่างกว้างขวางในประเทศสหรัฐอเมริกา และในประเทศไทยก็มีผู้ให้ความสนใจไม่ใช่น้อย

แนวความคิดพื้นฐานและวิธีปลูกฝังจริยธรรม ถือว่าค่านิยมคือหลักการประพจน์ ปฏิบัติคนต่อสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลถือว่าดีงามถูกต้องและควรแก่การยึดถือ มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียน ค้นพบด้วยตนเองว่าหลักการประพจน์ปฏิบัติของตนเองต่อสิ่งต่าง ๆ เป็นอย่างไร และหลักการที่ดี ที่ถูกที่ควรตามธรรมชาติของตนเองเป็นอย่างไร เป็นการช่วยให้นักเรียนเกิดความกระจ่างในความเชื่อ ในทัศนคติ ในพฤติกรรม และในความรู้สึกของตนเอง หน้าที่ของครูในการปลูกฝัง คือการชี้แนะ หรือจัดการให้มีการชี้แนะ เพื่อให้นักเรียนเกิดการอุกคึกขึ้นมาว่า ความเชื่อ ทัศนคติ พฤติกรรม และ ความรู้สึกของตนที่มีต่อสิ่งหนึ่ง ๆ นั้น เป็นไปตามเกณฑ์ของกระบวนการของค่านิยมหรือไม่

2) การปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผล (Moral Reasoning ย่อว่า MR)

แนวความคิดพื้นฐานและวิธีปลูกฝังตามธรรมชาติของทฤษฎี MR ที่เสนอโดยโคลเบิร์ต นั้นการปลูกฝังจริยธรรมคือการพัฒนาผู้เรียนให้มีกฎเกณฑ์การตัดสินใจความถูกต้องด้วยเหตุผลในระดับ สูง และอย่างน้อยก็ให้อยู่ในระดับกฎเกณฑ์สังคม ตามธรรมชาติการพัฒนาจริยธรรมไม่อาจกระทำ ด้วยการสอน ไม่อาจกระทำด้วยการแสดงตัวอย่างให้ดู และไม่อาจกระทำด้วยวิธีการ เรียนรู้ ต่าง ๆ จริยธรรมสอนกันไม่ได้ จริยธรรมพัฒนาขึ้นมาด้วยการนึกคิดของแต่ละคนตามลำดับขั้น และตามระดับพัฒนาการทางปัญญาซึ่งผูกพันกับอายุ การพัฒนาจริยธรรมกระทำได้ด้วยการ เปิดโอกาสให้บุคคลได้รับรู้ธรรมชาติของผู้อื่น ซึ่งมีจริยธรรมอยู่ในขั้นที่สูงกว่า 1 ขั้น และเปิดโอกาส ให้บุคคลทดลองแสดงบทบาทของผู้อื่นโดยเฉพาะบทบาทผู้อื่นที่มีต่อบุคคลนั้น เพื่อให้มีโอกาสประสพ กับธรรมชาติที่ขัดแย้งกับความคิดทางจริยธรรมเดิมของตน ในช่วงที่เกิดความขัดแย้งนี้ หากมีการ ชี้แนะที่เหมาะสม ก็จะช่วยให้บุคคลพัฒนาเหตุผลทางจริยธรรมให้สูงขึ้นได้ กิจกรรมที่เป็นหัวใจ ของการพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎี MR ก็คือการอภิปรายแลกเปลี่ยนธรรมชาติ ในการปลูกฝัง จริยธรรมในชั้นเรียน การอภิปรายจึง เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุด

3) การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification ย่อว่า BM)

แนวความคิดพื้นฐานและวิธีปลูกฝังจริยธรรม เชื่อว่าพฤติกรรมของคนเราถูกควบคุมโดยเงื่อนไขการ เสริมแรงและเงื่อนไขการลงโทษ หากต้องการปลูกฝังพฤติกรรมใดก็ต้อง จัดเงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อให้ผู้กระทำพฤติกรรมนั้นได้รับแรง เสริม และถ้าหากต้องการลดพฤติกรรมใด ก็ต้องจัด เงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อให้ผู้กระทำพฤติกรรมนั้นไม่ได้รับแรงเสริม หรืออาจได้รับการลงโทษ ด้วยก็ได้ แต่ควร ใช้ เงื่อนไขการ เสริมแรงมากกว่า เงื่อนไขการลงโทษ เพราะการลงโทษอาจ ทำให้ เกิดผลเสีย เช่น การลักลอบ การหลีกเลี่ยง ตลอดจนการต่อต้าน

4) การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning ย่อว่า SL)

แนวความคิดพื้นฐานและวิธีปลูกฝังจริยธรรม ถือว่าการ เรียนรู้ของมนุษย์ส่วน หนึ่งเกิดจากประสบการณ์ตรงของตนเอง ส่วนหนึ่งเกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น เป็นการ เรียนด้วยการสังเกต และอีกส่วนหนึ่ง เกิดจากการฟังคำบอกเล่าและการอ่านสารบันทึกของผู้อื่น การ เรียนรู้ประเภทหลังนี้ช่วยให้มนุษย์มีความรู้ว่าจะทำอะไรอย่างไรอย่างกว้างขวางและอย่างรวดเร็ว หลักสำคัญของการปลูกฝังจริยธรรมตามวิธีนี้คือ การจัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่ง ได้แก่ตัวอย่างและคำบอกให้ผู้เรียน เกิดความ เชื่อว่าพฤติกรรมอะไรนำไปสู่ผลกระทบอะไร และ ผลกรรมนั้นน่าปรารถนาเพียงไร การจัด เงื่อนไขสิ่งแวดล้อมทางสังคม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ จริยธรรมนี้จะต้องจัดให้มีความสอดคล้องกันทั้งประสบการณ์ตรงและอ้อม ข้อสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ผู้ที่ไม่อาจทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีของการประพฤติปฏิบัติ ก็ไม่ควร เป็นผู้ปลูกฝังจริยธรรม จะ เป็นได้ก็แต่ตัวอย่างการประพฤตินิชอบที่ควรแก่การประนามเท่านั้น

ดังจะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนการสอนจริยศึกษา ต้องมีองค์ประกอบหลาย ประการ เช่น หลักการสอนที่ดี ครูจริยศึกษาที่รู้บทบาทหน้าที่ของตนดี เป็นต้น แต่เพียง องค์ประกอบเหล่านี้ยังไม่ เป็นการ เพียงพอที่จะให้การ เรียนการสอนจริยศึกษาบรรลุถึง เป้าหมายได้ ฉะนั้นจึงต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายอย่างจริงจัง

2. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้

2.1 งานวิจัยภายในประเทศ

2.1.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางจริยธรรม

สุเชษฐ์ มา เหม (2519: 87-89) ได้ทำการวิจัย เรื่อง "อิทธิพล ของการ เป็นแบบอย่างต่อการพัฒนาจริยธรรมของ เยาวชน" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึง

อิทธิพลของการ เป็นแบบอย่างต่อการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน กลุ่มตัวอย่างประชากร เป็น นักเรียนชายระดับ ม.ศ.1 และ ม.ศ.2 จำนวน 300 คน ซึ่งมีอายุเฉลี่ย 14 ปี 8 เดือน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 4 กลุ่ม และกลุ่มควบคุมอีก 1 กลุ่ม กลุ่มละ 60 คน แต่ละกลุ่มมีทั้งผู้ที่มี ระดับจริยธรรมต่ำและสูง กลุ่มทดลองได้เห็นตัวแบบประเภทอื่นหรือประเภทละอายใจตนเอง และได้เห็นตัวแบบแต่ละประเภทแสดงอารมณ์ดีใจหรือเสียใจต่อการที่ตนมิได้โกงในการเล่น เกม ส่วนกลุ่มควบคุมมีโอกาสได้เล่น เกม แต่ไม่ได้เห็นตัวแบบและการแสดงอารมณ์ของ ตัวแบบ หลังจากการเล่น เกมแล้ว ผู้ถูกทดลองทั้งหมดถูกวัดระดับความวิตกกังวลในขณะที่ เล่น เกม และการ เห็นคุณค่าของรางวัล ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่มีความวิตกกังวลสูง และผู้ที่ไม่ได้เห็น ตัวแบบ เป็นผู้มีพฤติกรรมโกงมากที่สุด ส่วนระดับจริยธรรมของบุคคลแต่เพียงอย่างเดียว ไม่สามารถใช้ทำนายพฤติกรรมโกงของบุคคลได้อย่างแม่นยำ แต่ก็ยังมีความสำคัญมาก เพราะ เป็นเครื่องชี้บอกว่า ถ้ามีตัวแบบที่ดีแล้ว ผู้ที่จะรับรู้และ เลียนแบบมากที่สุดคือผู้ที่มีระดับจริยธรรมสูง ส่วนผู้ที่มีระดับจริยธรรมต่ำนั้น มีการ เลียนแบบน้อยกว่า และจะ เลียนแบบผู้กระทำผิดก็ต่อเมื่อ ตัวแบบนั้นมีลักษณะจูงใจให้น่า เลียนแบบมากเป็นพิเศษเท่านั้น

ศรีวรรณ เขียวลี (2522: 62) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พัฒนาการ ทางจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาในภาคกลาง" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการทาง จริยธรรมตามทฤษฎีการให้ เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก ในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษา 2 กลุ่มที่มีเพศ ระดับชั้น และสถานภาพทาง เศรษฐกิจที่แตกต่างกัน โดยใช้แบบสอบ The Defining Issues Test ของ เรสส์ ซึ่งพัฒนามาจากแบบวัดจริยธรรมของโคลเบอร์ก โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 480 คน จาก 12 โรงเรียนในภาคกลาง นำข้อมูลมาหาค่ามัชฌิม เลขคณิต ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน และ วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทาง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มี พัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนหญิงกับนักเรียนชายมีพัฒนาการทางจริยธรรมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

นัยนา ดิษฐะ (2524: 66) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การยกระดับเหตุผล เชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่สามและสี่ในจังหวัดราชบุรี" มีวัตถุประสงค์เพื่อ สร้างแบบสอบวัดระดับ เหตุผลเชิงจริยธรรม และแบบฝึกเพื่อยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรม ตาม หลักทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก และเพื่อหาผลการยกระดับ เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 4 ปีการศึกษา 2523 ของโรงเรียน เกาะศาลพระ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือสำหรับใช้ในการวิจัย 2 ชนิด คือ

แบบสอวัคระดับเหตุผลเชิงจริยธรรม และสร้างแบบฝึกยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรม ใช้ตัวอย่างประชากรจำนวน 32 คน ที่มีอายุระหว่าง 9-11 ปี แบ่งตัวอย่างประชากรออกเป็นกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลอง ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการฝึกตัวอย่างประชากรเป็นเวลา 17 วัน นำคะแนนจากการทดสอบหลังฝึกมาหาความแตกต่างโดยค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า ก่อนฝึกและหลังฝึกกลุ่มทดลอง มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นที่ 3 และขั้นที่ 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มควบคุม ก่อนฝึกและหลังฝึก มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นที่ 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ไม่พบความแตกต่างของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นอื่น ๆ แสดงว่าการฝึกทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมจากขั้นที่ 3 ไปใช้ขั้นที่ 4 ได้

ก๊วย แก้ว พงษ์อุดม (2524: 128-145) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พัฒนาการทางการคิดหาเหตุผลเชิงตรรกศาสตร์ และการคิดหาเหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร" มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาพัฒนาการของการคิดหาเหตุผลเชิงตรรกศาสตร์และจริยธรรม เปรียบเทียบระหว่างเพศชาย เพศหญิง ในเรื่อง การคิดหาเหตุผลเชิงตรรกศาสตร์และจริยธรรม และหาความสัมพันธ์ระหว่างการคิดหาเหตุผลเชิงตรรกศาสตร์และจริยธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ในเขตกรุงเทพมหานคร ชาย 78 คน หญิง 72 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบทดสอบการคิดหาเหตุผลเชิงจริยธรรมตามแนวทฤษฎีของโคลเบอร์ก แบบทดสอบการคิดหาเหตุผลเชิงตรรกศาสตร์ตามทฤษฎีของเพียเจต์ และแบบทดสอบการคิดหาเหตุผลเชิงตรรกศาสตร์ที่เป็นถ้อยคำภาษา ซึ่งแบบทดสอบทั้ง 3 ชุดนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้สร้างขึ้น ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการของการคิดหาเหตุผลเชิงตรรกศาสตร์ เพิ่มขึ้นตามระดับชั้นเรียน นอกจากนี้ เพศชายและเพศหญิง มีพัฒนาการของการคิดหาเหตุผลเชิงตรรกศาสตร์และจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

นันทรา วรณะ (2524: 79-82) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในกรุงเทพมหานคร" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรม ระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิง จำนวน 560 คน โดยสร้างแบบสอบถามเพื่อสำรวจพฤติกรรมทางจริยธรรม 6 คุณลักษณะของนักเรียน ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี ความอดสาหะ และความยุติธรรม เป็นแบบ Projective Technique โดยใช้เกณฑ์จัดระดับขั้นทางจริยธรรม

ของโคลเบอร์ก (Kohlberg) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาคำร้อยละในแต่ละคุณลักษณะ และเปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนด้วยการสอบ ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนทั้ง 6 คุณลักษณะ อยู่ในระดับขั้นจริยธรรมที่ 5 เป็นจำนวนมากที่สุด คือเป็นการกระทำตามหน้าที่ ตามกฎเกณฑ์ และบรรทัดฐานของสังคม และพบว่าพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง ในแต่ละสถานการณ์ของแต่ละคุณลักษณะแตกต่างกัน

ยุพดี เตชะอังสุ (2525: 42-44) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การทดลองเชิดหนังตะลุง เป็นสื่อกลางเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านวินัยแห่งตน" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการเชิดหนังตะลุง เพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านวินัยแห่งตน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเทศบาลปากพ่อง 2 อำเภอปากพ่อง จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2524 จำนวน 40 คน กลุ่มตัวอย่างได้จากการคัดเลือกผู้ที่มีวินัยแห่งตนน้อย (ขาดวินัยแห่งตน) ซึ่งทางโรงเรียนเป็นผู้คัดเลือกแล้วจึงเอามาสุ่มอย่างง่ายออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 20 คน ให้เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลองให้ได้รับความรู้ด้วยการเชิดหนังตะลุง กลุ่มควบคุมให้ได้รับความรู้เป็นข้อสนเทศ ใช้เวลาทำการทดลองจำนวน 5 ครั้ง แล้วให้นักเรียนทั้งสองกลุ่มทำการทดสอบหลังการทดลองโดยใช้แบบสอบถาม การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านวินัยแห่งตน ที่ผู้วิจัยปรับปรุงมาจากแบบสอบถามความมีวินัยแห่งตนของ กรุณา กิจขยัน และ วิวาทวัน มูลสถาน ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .8368 วิเคราะห์โดยการทดสอบค่า t-test ผลการวิจัยพบว่า ความมีวินัยแห่งตนของนักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

2.1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอน

สุภาพรรณ พวงจันทเพชร (2519: 140-143) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาศีลธรรมหน่วยคุณธรรม เสริมสร้างลักษณะนิสัย ด้วยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีสอนแบบธรรมดาในชั้นประถมศึกษาปีที่หก" กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายประถม) ซึ่งแบ่งกลุ่ม เป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยใช้เกณฑ์อายุ เพศ และสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนเหมือนกัน เป็นคู่ ๆ ผู้วิจัยได้สร้างข้อทดสอบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนขึ้นเอง และแบบวัดทัศนคติที่ใช้ในการวิจัยเป็นของ ฉันทนา ภาคบงกช ซึ่งสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2517 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไม่ได้มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงชันกว่านักเรียน

ที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบธรรมดา แต่นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีทัศนคติ
ด้านมนุษยสัมพันธ์เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบธรรมดา

ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ (2521: 118-120) ได้ทำการวิจัยเรื่อง
"ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจริยศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่ง ที่เรียนจากหลักสูตร
ประถมศึกษา 2521 ฉบับร่างครั้งที่ 1" มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
วิชาจริยศึกษาของชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2519 ที่เรียนจากหลักสูตรประโยคประถมศึกษา
2521 ฉบับร่างครั้งที่ 1 กับนักเรียนที่เรียนจากหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 ใน
เนื้อหาวิชาที่สอดคล้องกัน และหาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์
กับคะแนนที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนโดยใช้แบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง กลุ่ม
ตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนจากหลักสูตร 2521 จำนวน 180 คน และหลักสูตร
2503 จำนวน 180 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรประโยคประถมศึกษา
พุทธศักราช 2521 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนจบจากหลักสูตรพุทธศักราช
2503 อย่างไรก็ดีไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากแบบทดสอบ กับ
คะแนนจากการสังเกตพฤติกรรม นักเรียนมีความสัมพันธ์กันในทางลบ ($r = -.0067$) และ
ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

วิริยะ บุญยะนิวาสน์ (2523: 49) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบ
เทียบการสอนจริยธรรมโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนแบบธรรมดาระดับชั้นประถม
ศึกษาปีที่หก" มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลการสอนจริยธรรมโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
กับการสอนแบบธรรมดา ในด้านทัศนคติทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หก กลุ่มตัวอย่าง
เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนชุมชนวัดดอนทอง จังหวัดฉะเชิงเทรา ปีการศึกษา
2522 จำนวน 30 คู่ โดยใช้เพศและสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนเป็นเกณฑ์ในการจัดกลุ่มเหมือนกัน
เป็นคู่ ๆ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแผนการสอนด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
และแบบธรรมดา เพื่อสอนจริยธรรม 3 คุณลักษณะคือ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ และ
ความรับผิดชอบ กับแบบทดสอบวัดทัศนคติทางจริยธรรมทั้ง 3 คุณลักษณะ จำนวน 30 ข้อ ซึ่งเป็น
แบบ projective techniques ชนิดปลายเปิด ผลการวิจัยพบว่า หลังจากสอนแล้ว นักเรียน
กลุ่มที่สอนด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีพัฒนาการทัศนคติทางจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มที่สอนด้วย
วิธีธรรมดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และหลังจากสอนไปแล้ว 1 เดือน ทัศนคติทาง

จริยธรรมของนักเรียนทั้งสองกลุ่มยังคงเดิม เท่ากับหลังการสอนใหม่ ๆ และกลุ่มที่สอนด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ยังคงสูงกว่ากลุ่มที่สอนด้วยวิธีธรรมดา

พรณี ลิ้มปิวฒนา (2523: 54) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การใช้วิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการสอนจริยธรรม ระดับประถมศึกษาปีที่ 6" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการทางทัศนคติทางจริยธรรมของนักเรียนหลังจากสอนด้วยวิธีนี้ เครื่องมือที่ใช้วิจัยมี 2 ชนิด คือ 1. แผนการสอนจริยธรรมด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ 3 เรื่องคือ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบ 2. แบบทดสอบทัศนคติทางจริยธรรมทั้ง 3 คุณลักษณะ เป็นแบบ projective techniques ชนิดปลายเปิด โดยมีเกณฑ์การตรวจ 4 ระดับจากไม่พึงประสงค์ที่สุด ไปสู่ระดับที่พึงประสงค์ที่สุด โดยใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 28 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การหาค่า t-test ระหว่างคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากสอน ก่อนสอน หลังสอน และหลังสอน 1 เดือน ผลการวิจัยพบว่า หลังการสอนนักเรียนมีพัฒนาการทางทัศนคติทางจริยธรรมสูงขึ้น และหลังจากสอนไปแล้ว 1 เดือน ทัศนคติทางจริยธรรมยังคงเดิม เท่ากับหลังการสอนใหม่ ๆ ผู้วิจัยเสนอแนะว่า ในการสอนนอกจากจะคำนึงถึงด้านสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนแล้ว ควรจะพัฒนาทัศนคติทางจริยธรรมของผู้เรียนด้วย

ศุภาดาพนิต พิณกุล (2524: 112-120) ทำการวิจัยเรื่อง "การสำรวจมิตិกระบวนการสร้างสรรค์จริยธรรม ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในแหล่งชานเมืองของกรุงเทพมหานคร" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการเรียนการสอนจริยศึกษาในปัจจุบัน และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสอนจริยศึกษากับการปฏิบัติจริงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 480 คน ครูผู้สอนสังคมศึกษา 142 คน และผู้ปกครองนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม 480 คน จาก 8 โรงเรียน นำมาหาค่าร้อยละและค่าความสัมพันธ์ของความคิดเห็นทางจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ chi-square-test ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับวิธีการสอนจริยศึกษา พบว่า นักเรียนชอบการสอนแบบบรรยาย อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม เห็นพ้องต้องกันว่า ถ้าครูสอนโดยให้ปฏิบัติด้วยจะเกิดผลดี นอกจากนี้ นักเรียนและผู้ปกครองมีความเห็นว่าการสอดแทรกคุณธรรมขณะที่สอนครูทำได้ปานกลาง และนักเรียนเห็นว่าครูมีความสามารถในการสอนมาก

สมบูรณ์ โพธิ์งาม (2524: 86-88) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสำรวจมิตិกระบวนกรสร้างสรรคจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในแหล่งค้อยพัฒนาของกรุง เทพมหานคร" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการสอนจริยธรรมกับการนำไปปฏิบัติจริง และศึกษาความสัมพันธ์ของความคิดเห็นเกี่ยวกับจริยธรรม โดยใช้แบบสำรวจความคิดเห็นทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ม.3) จำนวน 400 คน ปีการศึกษา 2523 ครูสอนสังคมศึกษา 76 คน และผู้ปกครองนักเรียนที่ตอบแบบสำรวจจำนวน 380 คน จาก 8 โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา นำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าร้อยละ และทดสอบค่าความสัมพันธ์ของความคิดเห็นทางจริยธรรม ตลอดทั้งแนวทางการสอนจริยธรรมกับการนำไปปฏิบัติจริงของกลุ่มประชากรทั้งสามกลุ่ม โดยให้ X^2 -test ผลการวิจัยพบที่เกี่ยวกับวิธีสอนจริยศึกษา พบว่า ผู้สอนสังคมศึกษาได้สอดแทรกคุณธรรมไว้ทุกครั้งทีสอน แต่ยังไม่เน้นการนำไปปฏิบัติจริงน้อย การสอนจริยธรรมเท่าที่เป็นอยู่ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด เพราะครูยังขาดวิธีสอนที่ถูกต้อง เหมาะสม ทั้งนักเรียนและผู้ปกครองยังมองเห็นความสำคัญของจริยธรรมน้อย นักเรียนต้องการให้ผู้สอนจริยธรรม เน้นการนำไปปฏิบัติ และยังชอบการสอนด้วยการบรรยายระดับปานกลาง สำหรับผู้ปกครอง มีความเห็นว่า ครูควรสอนเน้นให้นักเรียนนำไปปฏิบัติได้ ครูควรเป็นกำลังใจ เป็นที่ปรึกษา แก้ไขปัญหาแก่เด็ก และดูแลความประพฤติของเด็กร่วมกัน ส่วนค่าเฉลี่ยของความคิดเห็น เกี่ยวกับแนวทางการสอนจริยธรรมกับการนำไปปฏิบัติจริงของตัวอย่างประชากรทั้งสามกลุ่ม สัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ไพฑูริย์ เจริญชาติศรี (2524: 62-64) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสำรวจมิติกระบวนกรสร้างสรรคจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในย่านการค้าของกรุง เทพมหานคร" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการสอนจริยธรรมกับการนำไปปฏิบัติจริง และศึกษาความสัมพันธ์ของความคิดเห็นเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้สอนสังคมศึกษา ผู้ปกครองนักเรียนที่ตอบแบบสำรวจ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปีการศึกษา 2520 ของโรงเรียนรัฐบาล สังกัดกรมสามัญศึกษา โดยสุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3(ม.3) จำนวน 450 คน ผู้สอนสังคมศึกษา 110 คน ผู้ปกครอง 450 คน จาก 8 โรงเรียน โดยใช้แบบสอบถามและนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละและทดสอบด้วย (Chi-Square test of independence) ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับวิธีการสอนจริยศึกษาพบว่า นักเรียนชอบการสอนแบบบรรยายปานกลาง ทั้งนักเรียนและผู้ปกครอง เห็นว่าการสอนโดยให้ปฏิบัติด้วยจะเกิดผลดี อย่างไรก็ตาม ในการสอนจริงของครูนั้น ครูเน้นการปฏิบัติจริงปานกลาง และกลุ่มตัวอย่างทั้งสามกลุ่ม เห็นพ้องต้องกันว่า

ครูมีความสามารถในการสอนระดับปานกลาง นอกจากนี้ นักเรียนและผู้ปกครองมีความเห็นว่า ครูยังมีการสอดแทรกคุณธรรมในระหว่างการสอนน้อย

โกศล มีคุณ (2524: 214) ได้ทำการวิจัยเชิงทดลองฝึกรวมการใช้ เหตุผลเชิงจริยธรรม และทักษะในการสวมบทบาทของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ ประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 191 คน อายุตั้งแต่ 9-14 ปี จากโรงเรียนสามแห่งในจังหวัดราชบุรี อันเป็นตัวแทนของโรงเรียนในชนบท โรงเรียนในชุมชนของชนบท และโรงเรียนในเมือง เขต ละหนึ่งแห่ง นักเรียนในแต่ละโรงเรียนได้ถูกจัดเข้ากลุ่มต่าง ๆ สี่กลุ่ม กลุ่มทดลองที่หนึ่งได้รับการฝึกสวมบทบาทร่วมกับการฝึกใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม กลุ่มทดลองที่สองได้รับการฝึกสวม บทบาทอย่างเดียว กลุ่มทดลองที่สามได้รับการฝึกการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างเดียว ส่วน กลุ่มที่สี่ซึ่งเป็นกลุ่มควบคุมนั้น ได้มีการฝึกโดยใช้เนื้อหาวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมตามหลักสูตร ทุกกลุ่มใช้เวลาในการฝึกประมาณ 15 ครั้ง ครั้งละ 60-100 นาที โดยทำการฝึกทุกวัน วันละ ครั้ง ผลการทดลองพบว่าผู้ที่ได้รับการฝึกเหตุผลเชิงจริยธรรม และการฝึกสวมบทบาท มีลักษณะ ที่ฝึกนี้สูงกว่าผู้ที่อยู่ในกลุ่มควบคุมอย่างเด่นชัด โดยกลุ่มที่รับการฝึกสองด้านให้ผลเท่าเทียมกับ กลุ่มฝึกด้านเดียว เมื่อพิจารณาลักษณะของบุคคลประกอบกับการได้รับการฝึก พบว่ามีบุคคลบาง ประเภทได้รับประโยชน์จากการฝึกโดยมีคะแนนของจิตลักษณะต่าง ๆ หลังฝึกสูง กล่าวคือ ผู้ที่ ได้รับการอบรม เลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก มีคะแนนการสวมบทบาทหลังฝึกสูงกว่าผู้ที่รับการ อบรมมาแบบรักสนับสนุนน้อย ส่วนผู้ที่ได้รับการอบรม เลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมาก และผู้มีการสวม บทบาทสูง เป็นผู้ที่มีความเข้าใจ เหตุผลเกี่ยวกับความยุติธรรมสูงกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับ กลุ่มผู้มีลักษณะตรงข้าม การวิจัยครั้งนี้ยังพบหลักฐานสำคัญที่แสดงว่า ความสามารถในการสวม บทบาท เป็นปัจจัยสำคัญต่อพัฒนาการของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล กล่าวคือ ในการ วัดก่อนฝึกพบว่า ผู้ที่มีความสามารถในการสวมบทบาทสูงมาแต่เดิมนั้น เป็นผู้ที่มีระดับเหตุผลเชิง จริยธรรมสูงด้วย นอกจากนี้ ยังพบว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกสวมบทบาทอย่างเดียวก็นั้นใน ภายหลังมีความสามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกนี้ และผู้ที่มีลักษณะบาง ประการแตกต่างกัน อาจได้รับประโยชน์จากการฝึกแตกต่างกันได้

ทศพร มณีศรีขำ (2524: 52-55) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การพัฒนา จริยธรรมด้านความสามัคคี โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม" เพื่อศึกษาว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม มีพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความสามัคคีสูงขึ้นหรือไม่ ซึ่งได้ทำการทดลองกับ

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2524 ของโรงเรียนวัดโคกเกตุ (เสริมสมบุรณ์วงศ์) อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 48 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 24 คน กลุ่มควบคุม 24 คน กลุ่มทดลองเรียนด้วยบทเรียนที่ใช้กิจกรรมกลุ่ม กลุ่มควบคุมเรียนโดยการบรรยายตามปกติ ใช้เวลาในการทดลองกลุ่มละ 14 ชั่วโมง โดยใช้ Randomized Control Group Pretest-Posttest Design โดยใช้แบบทดสอบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความสามัคคี (ความเชื่อมั่น .7175) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ทดสอบก่อนการทดลองและหลังการทดลอง นำข้อมูลมาทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม มีพัฒนาการการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความสามัคคีสูงขึ้นกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมเดช ลิแสง (2525: 59-62) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การทดลองสอนการยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6" เพื่อศึกษาว่าการทดลองสอนโดยใช้หนังสือนิทานประกอบจะสามารถยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้สูงขึ้นทั้งระดับกลาง (ชั้น 3, ชั้น 4) ตามทฤษฎีของโคลเบอร์กได้หรือไม่ และการสอนโดยใช้หนังสือนิทานประกอบนี้จะสามารถยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมได้สูงกว่าการสอนตามแผนการสอนของกรมวิชาการหรือไม่ กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2524 จำนวน 60 คน จากโรงเรียน เขื่อนเจ้าพระยา อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท แบ่งกลุ่มตัวอย่าง เป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แต่ละกลุ่มมีนักเรียน 30 คน กลุ่มทดลองทำการทดลองสอนโดยใช้หนังสือนิทานประกอบ กลุ่มควบคุมทำการสอนตามแผนการสอนของกรมวิชาการ เวลาที่ใช้ในการสอนทั้งสองกลุ่มทำการสอนครั้งละ 3 คาบ (60 นาที) จำนวนทั้งหมด 24 ครั้ง แบบแผนการวิจัยสำหรับการทดลองสอนครั้งนี้เป็นแบบ Pretest-Posttest Control Group Design เครื่องมือที่ใช้ในการประกอบการทดลองสอนคือ หนังสือนิทานสำหรับเด็กที่ผ่านการวิเคราะห์แล้ว และแบบสอบเพื่อวัดระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของ โกลด์ มีคูน (ค่าความเชื่อมั่น .945) นำมาวิเคราะห์โดยใช้ t-test ผลการวิจัยพบว่า ระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างที่ผ่านการสอนโดยใช้หนังสือนิทานประกอบ สูงขึ้นกว่าก่อนสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับกลาง (ชั้น 3, ชั้น 4) ตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก และสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางสังคม และความประพฤตินักเรียน

นิภา พงศ์วิรัตน์ (2520: 49-59) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาปัญหาทางสังคมของเด็กวัยรุ่นตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในส่วกลาง" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาปัญหาด้านการเมือง ศาสนา วัฒนธรรม และสัมพันธภาพของเด็กวัยรุ่นในโรงเรียนมัธยมในส่วกลาง กลุ่มประชากรที่ศึกษา เป็นนักเรียนชาย-หญิงอายุ 13-16 ปี จำนวน 316 คน ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ปีการศึกษา 2519 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จำนวน 9 โรงเรียน ในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดในภาคกลาง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง มีลักษณะเป็นคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า ผลการวิจัยพบว่า เด็กวัยรุ่นตอนต้นมีปัญหาด้านการเมือง ศาสนา และวัฒนธรรมมากเป็นอันดับ 1 ด้านสัมพันธภาพกับบุคคลภายนอกมาเป็นอันดับ 2 ด้านสัมพันธภาพกับบุคคลภายในครอบครัวเป็นอันดับ 3 ด้านเศรษฐกิจและการศึกษา เป็นอันดับสุดท้าย และพบว่าปัญหาที่เด่นที่สุดคือ ไม่ชอบทำตามความคิดเห็นของผู้ใหญ่ เพราะผู้ใหญ่ไม่ฟังความคิดเห็นของเด็ก ไม่กล้าแสดงออกเพราะขาดประสบการณ์ อยากให้วัฒนธรรมไทยคงอยู่แต่ไม่รู้ว่าจะต้องทำอย่างไร ไม่ทราบว่าวัฒนธรรมตะวันตกคืออะไร และทำให้เกิดความเสียหายแก่วัฒนธรรมไทยอย่างไร

อรนันท์ บุญประสิทธิ์ (2521: 89-95) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูและผู้ปกครอง เกี่ยวกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็น เกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา และหาข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสมแก่นักเรียน ตัวอย่างประชากรประกอบด้วย ครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายจำนวน 250 คน จากโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร 25 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนสาธิต และผู้ปกครองนักเรียนจากโรงเรียนดังกล่าว 250 คน โดยการสุ่มแบบธรรมดา วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่ามัชฌิม เลขคณิต มัชฌิม เลขคณิตรวม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวม ทดสอบค่า Z-test และหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมด้านการเมือง การปกครอง ศาสนา ระเบียบประเพณีวัฒนธรรมไทย มีความสำคัญมากที่สุด การสามารถเข้าร่วมในการปฏิบัติศาสนพิธี ได้อย่างเหมาะสมมีความสำคัญน้อยที่สุด ครูและผู้ปกครองมีความเห็นว่า สถาบันทางสังคมทุกสถาบันควรให้ความร่วมมือในการปรับปรุงพฤติกรรมของเยาวชนอย่างจริงจัง ผู้วิจัยเสนอแนะว่า

ผู้ปกครองและครูควรจะได้ร่วมมือกันกำหนดแนวทางและวางจุดมุ่งหมายในการปลูกฝังพฤติกรรมแก่เยาวชนให้สอดคล้องกัน เพื่อพัฒนา เยาวชนให้ เป็นพล เมืองดีสืบต่อไป

X ยูพาพร จุนเจือจาน (2521: 87-89) ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในภาคกลาง" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมและ เปรียบ เทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนกับ เกณฑ์ที่คาดหวัง นำผลการวิจัยไปใช้ เสนอแนะแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียน โดยใช้แบบสอบถามแบบสร้างสถานการณ์เร่งเร้าที่มีความหมายต่อผู้สอบ (Projective-techniques) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 640 คน จาก 18 โรงเรียน ใน 6 จังหวัดในภาคกลางยกเว้น กรุงเทพมหานคร เพื่อสำรวจพฤติกรรมทางจริยธรรม 10 คุณลักษณะ ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวทีก การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัดและการออมทรัพย์ ความยุติธรรม และความอดสาหะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละและ เปรียบ เทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนกับ เกณฑ์ที่คาดหวัง ด้วยการสอบ Chi-square ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมทางจริยธรรมอยู่ในชั้นที่ 3 และ 4 ในทุกคุณลักษณะจริยธรรม โดยใช้เกณฑ์จัดระดับชั้นจริยธรรม 4 ชั้นของพุทธปรัชญา และพบว่า 4 คุณลักษณะจริยธรรมที่อยู่ในสภาพน่าพอใจเรียงตามลำดับคือ การประหยัดและออมทรัพย์ ความเสียสละ ความกตัญญูกตเวทีก และความมีเหตุผล นอกนั้นยังอยู่ในสภาพที่ไม่น่าพอใจ

Y พรพิมล สันติหิรัญภาค (2522: 111-113) ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมและ เปรียบ เทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนกับ เกณฑ์ที่คาดหวัง 10 คุณลักษณะ เช่นเดียวกับของ ยูพาพร จุนเจือจาน และใช้เกณฑ์ระดับชั้นจริยธรรม 4 ชั้นของพุทธปรัชญา ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 517 คน จาก 12 โรงเรียน โดยใช้แบบสอบถามแนว Projective-techniques และนำมาหาค่าร้อยละและ เปรียบ เทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมด้วยการทดสอบ chi-square ผลการวิจัยพบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมทางจริยธรรมอยู่ในชั้นที่ 3 และ 4 โดยส่วนรวมนักเรียนมีพฤติกรรมทางจริยธรรมอยู่ในสภาพที่น่าพอใจ 3 คุณลักษณะตามลำดับคือ ความเสียสละ การประหยัดและออมทรัพย์ ความกตัญญูกตเวทีก นอกนั้นยังอยู่ในสภาพที่ไม่น่าพอใจ

วรรณสาร วรกิจ (2523: 142-150) ทำการวิจัยเรื่อง "พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนในทัศนะของ นักเรียน ครู และผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดฉะเชิงเทรา" เพื่อเปรียบเทียบทัศนะของทั้ง 3 กลุ่มต่อพฤติกรรมที่นักเรียนประพฤตินอกกฎ ตัวอย่างที่ทำการวิจัยได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ครู และผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เป็นนักเรียน 367 คน เป็นครู 286 คน และผู้บริหารโรงเรียน 80 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียน ครู และผู้บริหารโรงเรียน มีทัศนะว่าพฤติกรรมที่นักเรียนไม่ควรประพฤติปฏิบัติคือ การตัดแปลง เสื้อผ้าให้ดูสะอาดตา และพฤติกรรมที่นักเรียนควรประพฤติปฏิบัติได้คือ การโต้เถียงกับครูในห้องเรียนซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ควรประพฤติในระดับปานกลาง และพฤติกรรมที่นักเรียนไม่ควรประพฤติปฏิบัติคือ การเอามือล้วงกระเป๋าพูดคุยกับครู และพฤติกรรมที่นักเรียนควรประพฤติปฏิบัติได้คือ การไม่ก้มหลัง เมื่อเดินผ่านผู้ใหญ่ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ควรประพฤติในระดับน้อย

วิวัฒน์ มูลสถาน (2523: 62-71) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูและความมีวินัยในตนเอง" มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู จำนวนพี่น้องในครอบครัว ลำดับการเกิด สถานภาพสมรสของพ่อแม่ ระดับการศึกษาของพ่อแม่ อาชีพของพ่อแม่ กับความมีวินัยในตนเอง และเพื่อสร้างสมการพยากรณ์ความมีวินัยในตนเอง เมื่อใช้ตัวแปรต่าง ๆ จากข้อ 1 เป็นตัวพยากรณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง จากโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2521 จำนวน 443 คน ชาย 221 คน หญิง 222 คน โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นสามฉบับคือ แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู แบบสอบถามความมีวินัยในตนเอง และแบบสอบถามรายละเอียดส่วนตัวของนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple Correlation), Partial Correlation และสมการพยากรณ์ (Multiple regression) ผลการวิจัยพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความมีวินัยในตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน และแบบปล่อยปละละเลย ส่งผลต่อการพยากรณ์ความมีวินัยในตนเองในทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และระดับการศึกษาของพ่อ จำนวนพี่น้องในครอบครัว อาชีพของพ่อ และลำดับการเกิด ส่งผลต่อการพยากรณ์ความมีวินัยในตนเองอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

วิวัฒน์ อัสวาณิชย์ (2523: 55-61) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างวินัยในตนเองกับความซื่อสัตย์ของเด็กไทย" เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างวินัยในตนเองกับความซื่อสัตย์และศึกษาเปรียบเทียบวินัยในตนเองและความซื่อสัตย์ของเด็กไทย ที่มีความแตกต่างกันทางด้านเพศ ระดับการศึกษา สถานภาพทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็น เด็กในกรุงเทพฯ และ เด็กต่างจังหวัดจากภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคใต้ และภาคกลาง ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่-5 มัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 856 คน โดยใช้แบบทดสอบวินัยในตนเอง และแบบทดสอบความซื่อสัตย์ ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่มีระดับชั้นเรียนแตกต่างกัน มีวินัยในตนเองไม่แตกต่างกัน แต่มีความซื่อสัตย์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังพบว่า เด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีวินัยในตนเองและความซื่อสัตย์สูงกว่า เด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ เด็กเพศหญิงมีวินัยในตนเองและความซื่อสัตย์สูงกว่า เด็กเพศชาย และ เด็กที่อยู่ในต่างจังหวัดมีวินัยในตนเองสูงกว่า เด็กที่อยู่ในกรุงเทพฯ แต่มีความซื่อสัตย์ไม่แตกต่างกัน

2.1.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทางจริยธรรมของค้บระกอบบางด้านของนักเรียน

วิรัช จาบถนอม (2520: 56-63) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "เปรียบเทียบการคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์ และการคิดหาเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับอายุ 13 และ 15 ปี ในกรุงเทพมหานครและในชนบท" ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 120 คน แบ่งตามเพศ ระดับอายุ และถิ่นที่อยู่ อย่างละครึ่ง เครื่องมือที่ใช้ในการทดสอบประกอบด้วย แบบทดสอบการคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์จากการทดสอบความสมดุขของคาน แบบทดสอบการคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์จากการทดสอบด้วยถ้อยคำ และแบบทดสอบการคิดหาเหตุผลเชิงจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่า การคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์กับการคิดหาเหตุผลเชิงจริยธรรมไม่มีความสัมพันธ์กัน เด็กเพศหญิงและชายไม่มีความแตกต่างกันในการคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์และการคิดหาเหตุผลเชิงจริยธรรม เด็กที่มีอายุมากกว่ามีการคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์สูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีการคิดหาเหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างจาก เด็กที่มีอายุน้อยกว่าอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เด็กที่อยู่ในกรุงเทพมหานครมีการคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์สูงกว่า เด็กในชนบทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่การคิดหาเหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

สุชา ทัชชะวานิช (2521: 34-38) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรม ความถนัดทางภาษา และการควบคุมภายในภายนอกของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น" ใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อายุ 15-16 ปี ในโรงเรียนรัฐบาลในกรุงเทพมหานคร จำนวน 200 คน และจังหวัดพังงา 100 คน ผลการวิจัยพบว่า สหสัมพันธ์พหุคูณของคะแนนจริยธรรม ความถนัดทางภาษา และการควบคุมภายในภายนอก มีความสัมพันธ์กันอย่างไร้นัยสำคัญทางสถิติ และผู้ที่มีการควบคุมภายในมีจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่มีการควบคุมภายในออกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้ คะแนนเฉลี่ยจริยธรรมของผู้ที่อยู่ในกรุงเทพมหานครและจังหวัดพังงาแตกต่างกันอย่างไร้นัยสำคัญทางสถิติ

สุรียา เหมตะศิลป์ (2521: 42-48) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมระดับสติปัญญา และการยอมรับตนเองของวัยรุ่นตอนต้น" โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนในกรุงเทพมหานครและจังหวัดปัตตานี แห่งละ 40 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีสติปัญญาสูงและต่ำ มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน นักเรียนที่มีการยอมรับตนเองสูง มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่มีการยอมรับตนเองต่ำ การให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ระดับสติปัญญา และการยอมรับตนเอง มีความสัมพันธ์กัน นักเรียนในกรุงเทพมหานครกับนักเรียนในจังหวัดปัตตานี มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

วิระวรรณ อามระดิษ (2522: 62-65) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นในเรื่อง ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวทิตะ ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ ความอดทน ความยุติธรรม ความอดสาหะ การประหยัดและออมทรัพย์ และการเคารพอาวุโส และเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนกับองค์ประกอบต่าง ๆ คือ ฐานะทางเศรษฐกิจ พื้นฐานการศึกษา ลักษณะอาชีพ ที่อยู่อาศัย และการเลี้ยงดูอบรมของบิดามารดา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 445 คน จากโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนสาธิต ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 6 โรงเรียน โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นแบบ Rating Scale วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่ามัชฌิม เลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที (t-test) และทดสอบไคสแควร์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชายและหญิงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรม 10

ประการ อยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ แต่เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรม ระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง พบว่าไม่แตกต่างกัน

บัญชา แก้วส่อง (2522: 60-66) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กวัยรุ่นในสังคมเมืองและชนบท ที่มีการอบรมเลี้ยงดูและแบบการคิดแตกต่างกัน" กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับอายุ 13-18 ปี ที่กำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาซึ่งสุ่มตามระดับอายุ จากโรงเรียนรัฐบาลในกรุงเทพมหานครและจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 300 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู แบบทดสอบแบบการคิด และแบบทดสอบวัดพัฒนาการทางจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กวัยรุ่นที่มีการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน และระดับอายุต่างกัน จะมีพัฒนาการต่างกัน แต่ไม่พบความแตกต่างในพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กวัยรุ่นที่มีความแตกต่างกันในด้านแบบการคิด อาชีพของบิดามารดา ระดับการศึกษาของบิดามารดา สภาพถิ่นที่อยู่ และเพศ และพบว่า มีสหสัมพันธ์เชิงพหุคูณระหว่างพัฒนาการทางจริยธรรม การอบรมเลี้ยงดู และแบบการคิด

สารภี ธนกรวิทย์ (2523: 90-99) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาจริยธรรม ความเกรงใจ และความภาคภูมิใจในตนเอง ของนักเรียนที่มีพฤติกรรมเชิงนิเสธและนิมาน" มีวัตถุประสงค์เพื่อ เปรียบเทียบจริยธรรม ความเกรงใจ และความภูมิใจในตนเองของนักเรียนที่มีพฤติกรรมเชิงนิเสธและนิมาน และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรม ความเกรงใจ และความภาคภูมิใจในโรงเรียนของนักเรียนทั้งสองประเภทดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่มีพฤติกรรมเชิงนิเสธ 100 คน และนักเรียนที่มีพฤติกรรมเชิงนิมาน 100 คน ซึ่งได้มาจากการประเมินพฤติกรรมของครูประจำชั้น ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดให้ จากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนรัฐบาลในกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามจริยธรรม แบบสอบถามความเกรงใจ และแบบสอบถามความภาคภูมิใจในตนเอง สถิติที่ใช้คือ t-test และ Product Moment Correlation ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีพฤติกรรมเชิงนิเสธและนิมาน มีจริยธรรม ความเกรงใจ และความภาคภูมิใจในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ นักเรียนชายและนักเรียนหญิงในแต่ละกลุ่ม มีจริยธรรมและความภาคภูมิใจในตนเองไม่แตกต่างกัน แต่มีความเกรงใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจริยธรรมไม่มีความสัมพันธ์กับความภาคภูมิใจในตนเองในกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม

ยาใจ จุลพงษ์ (2523: 51) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ประเภทของการอบรมเลี้ยงดูตามการรับรู้ กับระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่สาม ในจังหวัดอุดรธานี" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเภทของการอบรมเลี้ยงดู และระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม เปรียบเทียบระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเดียวกัน และแบบต่างกัน ในจังหวัดอุดรธานี เครื่องมือใช้การสัมภาษณ์ การทดสอบค่าเอฟ (F-test) และเปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมระหว่างนักเรียนชาย-หญิงโดยใช้ค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า

(1) นักเรียนชั้นประถมปีที่ 3 ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกันมีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยและแบบเข้มงวดกวดขันมีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ส่วนนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยและแบบเข้มงวดกวดขันมีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

(2) นักเรียนชายและหญิงที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเดียวกัน มีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

จรีพันธ์ พิทักษ์ (2524: 44-48) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "จริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่เคยเรียนและไม่เคยเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์" มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่เคยเรียนและไม่เคยเรียน จำนวน 300 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ t-test และ Correlation Coefficient ตามวิธี Pearson Product Moment Correlation Coefficient ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่ไม่เคยเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างจริยธรรมกับจำนวนปีที่เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

มีลินทร์ สำเภาเงิน (2524: 134-153) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ของนักเรียนจากการประเมินผลหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2503 กับ 2521" มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรม 7 ประการ ประกอบด้วย พฤติกรรมความมีวินัย ความขยันหมั่นเพียร การให้ความร่วมมือ การช่วย

ตัวเอง การเสียสละ ความซื่อสัตย์ และความมีน้ำใจนักกีฬา ระหว่างการใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2503 กับการทดลองใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมปีที่ 4 ที่กำลังศึกษาในโรงเรียนทดลอง 25 โรงเรียน จำนวน 441 คน และในโรงเรียนควบคุม 25 โรงเรียน จำนวน 349 คน จากจังหวัดเชียงใหม่ อุบลราชธานี ชัยนาท สุพรรณบุรี นครปฐม สมุทรสาคร สงขลา และกรุงเทพฯ โดยใช้แบบวัดพฤติกรรมเชิงจริยธรรม แบบวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย เป็นเครื่องมือสำคัญในการวิจัยภาคสนาม รวมถึงการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในโรงเรียนทดลองและควบคุม ณ จังหวัดสมุทรสาคร เป็นการศึกษาภาคการศึกษาเฉพาะกรณี แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ทดสอบความแปรปรวน และความสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนในโรงเรียนทดลอง มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ด้านความมีวินัย ความขยันหมั่นเพียร การให้ความร่วมมือ การช่วยตัวเอง การเสียสละ ความซื่อสัตย์ และความมีน้ำใจนักกีฬา ไม่สูงกว่านักเรียนในโรงเรียนควบคุม ทั้งการวิจัยภาคสนามและการศึกษาเฉพาะกรณี จากการวิจัยเฉพาะภาคสนามพบว่า พฤติกรรมให้ความร่วมมือ และพฤติกรรมความซื่อสัตย์ แตกต่างกันระหว่างนักเรียนในโรงเรียนทดลองและโรงเรียนควบคุม นอกจากนี้ ยังพบว่าพฤติกรรมการให้ความร่วมมือมีความสัมพันธ์กับ เหตุผลเชิงจริยธรรม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมความซื่อสัตย์ มีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ส่วนพฤติกรรมความมีวินัย ความขยันหมั่นเพียร การช่วยตัวเอง การเสียสละ และความมีน้ำใจนักกีฬา ไม่พบความแตกต่างระหว่างนักเรียนทั้งสองกลุ่มอย่างเชื่อมั่นได้ทางสถิติที่ระดับ .05

2.1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการสอนศีลธรรมในสถานศึกษา

วันดี วัฒนประสิทธิ์ (2518: 64-69) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับการสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาศีลธรรมในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังผู้บริหาร 18 คน ครูผู้สอนศีลธรรม 40 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 368 คน ในโรงเรียนรัฐบาล 10 แห่ง และโรงเรียนราษฎร์ 10 แห่ง ในเขตการศึกษา 1 และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ผู้บริหารประสบปัญหามากในเรื่องงบประมาณและการใช้วิทยากร
นักเรียนมีปัญหาเรื่องจำนวนนักเรียนแต่ละห้องมีมากเกินไป
- 2) ครูและนักเรียนเห็นพ้องต้องกันว่า เอกสารประกอบการเรียนการสอน
ศิลปกรรม เป็นปัญหามาก สำหรับเวลาเรียน หลักสูตร และแบบเรียน ผู้บริหารเห็นว่า เป็น
ปัญหาพอประมาณ
- 3) ผู้บริหารและครู เห็นว่า เรื่องวิธีสอน เป็นปัญหาปานกลาง แต่นักเรียน
เห็นว่ามีปัญหามากในเรื่องการมีส่วนร่วมในการวางแผนและการจัดกิจกรรม
- 4) ผู้บริหารและครูมีปัญหามากในเรื่องปริมาณอุปกรณ์ที่โรงเรียนมีอยู่
ครูและนักเรียนมีความเห็นว่าครูไม่ค่อยได้ใช้อุปกรณ์ประกอบการสอน
- 5) ครูและนักเรียนมีความ เห็นตรงกัน เรื่อง ข้อสอบวัดความ เข้าใจและ
การนำไปใช้ ข้อสอบวัดความคิดและ เหตุผล และคะแนนของวิชาศิลปกรรม เป็นปัญหามาก
- 6) ผู้บริหาร ครู และนักเรียน มีความ เห็น เรื่องการจัดตั้งชุมชนที่
เกี่ยวข้องกับทางศิลปกรรม เป็นปัญหามาก
- 7) ผู้บริหารและนักเรียนมีความ เห็นตรงกันว่า ความคิตรีเริ่มของครู
เป็นปัญหามาก

อารยา เกษมณี (2518: 67-73) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการ
สอนศิลปกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับ
การเรียนการสอนวิชาศิลปกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สายสามัญ ในกรุงเทพมหานคร
เพื่อ เป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาศิลปกรรม ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายให้มี
ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังผู้บริหารโรงเรียน 20 คน ครูผู้สอน 34 คน
และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 400 คน ในโรงเรียนรัฐบาล 10 แห่ง โรงเรียนราษฎร์
10 แห่ง รวม 20 โรงเรียน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่ามัชฌิม เลขคณิต ส่วน เบี่ยงเบน
มาตรฐาน และค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ครูมีปัญหามากในเรื่องการได้รับความรู้เพิ่มเติม โดยการอบรม
นักเรียนมีความ เห็นว่า การสนับสนุนให้ครูได้ใช้วิทยากร และทัศนคติของผู้บริหารที่มีต่อวิชา
ศิลปกรรม เป็นปัญหามาก

2) ครูและนักเรียนมีความเห็นว่า การนำวิธีสอนใหม่ ๆ มาใช้ เป็น ปัญหา มาก นักเรียนมีความเห็นว่า การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนและการจัดกิจกรรม การใช้วิทยากร มีปัญหา มาก

3) ผู้บริหาร ครู และนักเรียน มีความเห็นตรงกันว่า เรื่องบุคลิกภาพ ของครู เป็นปัญหาพอประมาณ และการสร้างข้อสอบวัดความคิดและเหตุผล ข้อสอบวัดความ เข้าใจ และการนำไปใช้ เป็นปัญหา มาก

4) ครูมีความเห็นว่า การจัดเนื้อหาและอุปกรณ์ให้สัมพันธ์กัน การ กระตุ้นให้นักเรียนสนใจและแสดงความคิดเห็น เป็นปัญหา มาก

จินดา อาจินสมาจาร (2522: 84-89) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหา การสอนจริยธรรมชั้น ประถมปีที่หนึ่งและสอง ใน เขตการศึกษา 2" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหา และรวบรวมความคิดเห็นข้อ เสนอแนะของครูชั้น ประถมปีที่ 1 และ 2 ในการจัดจริยศึกษาใน โรงเรียน ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังครูจริยศึกษาชั้น ประถมปีที่ 1 และ 2 ในโรงเรียน ประถม ศึกษาของ เขตการศึกษา 2 ซึ่งเป็นตัวอย่างประชากรจำนวน 160 คน นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดย หาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิม เลขคณิต และส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาด้านตัวครู ผู้สอนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนจริยศึกษาค่อนข้างน้อย สอนจริยศึกษา เพราะความจำเป็น และไม่ เคยได้รับการศึกษาหรือฝึกอบรมการสอนจริยศึกษามาเลย ด้านการ เรียนการสอน สื่อ การเรียนและการวัดผลพบว่า มีปัญหา มากในเรื่องการผลิตและการใช้ อุปกรณ์การสอน วิธีเลือก และสร้าง เครื่องมือวัดผลให้ เหมาะสมกับ เนื้อหาบทเรียน รวมทั้ง เอกสารประกอบหลักสูตรยังไม่ เพียงพอ ด้านผู้บริหาร พบว่าผู้บริหารมี ปัญหา มากในเรื่องการ เห็นความสำคัญของจริยศึกษา ด้านสภาพแวดล้อม พบว่า มีปัญหา มากในเรื่องความร่วมมือของชุมชนต่อการสนับสนุนส่งเสริม กิจกรรม เสริมหลักสูตรจริยศึกษา รวมทั้ง เรื่องจริยธรรมในหลักสูตรยังไม่สอดคล้องกับขนบ ธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และความต้องการของท้องถิ่น นอกจากนี้ ครูจริยศึกษา ยังได้ เสนอแนะว่าผู้บริหารและครูควรมีความรู้ความ เข้าใจ เรื่องจริยศึกษาดีพอ ครู ผู้ปกครอง บ้าน และโรงเรียน ต้องรับผิดชอบร่วมมือกันและต้อง เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็ก นอกจากนี้หลักสูตร ควรให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น เป็นสิ่งจำเป็นมาก

2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

สำหรับงานวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ พอสรุปได้ดังนี้

บาทหลวงลีเชียรา (Lechiara 1971: 4878-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "An Investigation of The Moral-Generating Power of Catholic Schools in The Archdiocese of Miami, Florida" โดยศึกษาเปรียบเทียบจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนรัฐบาลในรัฐไมอามี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าโรงเรียนคาทอลิก ซึ่งมุ่งสอนเด็กทั้งทางด้านความรู้และด้านจริยธรรมนั้น นักเรียนมีพัฒนาการทางด้านจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่มาจากโรงเรียนรัฐบาลหรือไม่ ตัวแปรที่ศึกษามี เพศ จำนวนปีที่เรียนในโรงเรียน ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว โดยใช้แบบทดสอบที่เป็นลักษณะสร้างสถานการณ์ (situational type) มีทั้งหมด 10 ตอน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายและหญิง 1,137 คน ที่มีไอคิวระหว่าง 105-120 และนักเรียนทุกคนเป็นคาทอลิก ใช้โปรแกรมการวิเคราะห์แบบใช้ตัวแปรร่วมหลายตัว (multivariate) ผลการวิจัยพบว่า การสอนในโรงเรียนทั้ง 3 แบบ คือ เด็กที่เรียนในโรงเรียนคาทอลิก 12 ปี เด็กที่เรียนในโรงเรียนรัฐบาล 12 ปี และเด็กที่เคยเรียนในโรงเรียนคาทอลิกในระดับประถมและไปต่อระดับอุดมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล ไม่ทำให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กต่างกัน เด็กหญิงมีแนวโน้มที่จะมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าเด็กชาย เด็กที่มาจากครอบครัวระดับกลางมีแนวโน้มในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวระดับอื่น ๆ และการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่ได้ขึ้นอยู่กับจำนวนปีที่เรียนในโรงเรียนคาทอลิก

ไวท์แมน (Whiteman 1973: 2410-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "An Analysis of the Relationship Between Selected Interpersonal and Institutional Variables and the Value System of Youth" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ด้านความเชื่อและด้านค่านิยมทางสังคมคริสเตียนของคนหนุ่มสาวที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและประเภทของการศึกษาด้านศาสนาที่กลุ่มตัวอย่างประชากรได้รับ ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนทั้งหญิงและชายจำนวน 376 คน ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของ Minneapolis High School เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม 420 ข้อ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างประชากรซึ่งมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างอบอุ่นไม่เกี่ยวกับการศึกษาด้านศาสนาที่เขาได้รับ และมีพัฒนาการมากในด้านความรู้สึกเกี่ยวกับพระเจ้า มีวุฒิภาวะสูงใน

ด้านการเห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ มีการคิดคำนึงถึงตนเอง และมีแบบแผนในการดำเนินชีวิต โรงเรียนศาสนาไม่ได้แตกต่างจากโรงเรียนประเภทอื่นในด้านให้การศึกษาเกี่ยวกับศาสนา โรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนวันอาทิตย์กลับให้ความสำคัญเหนือกว่าโรงเรียนศาสนาในด้านให้นักเรียนมีความสนใจในด้านความร่วมมือช่วยเหลือกัน การรู้จักการเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของศาสนาและความเชื่อถือในพระเจ้า ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า ผู้สอนศีลธรรมควรสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นเกี่ยวกับเรื่องของศาสนา ศีลธรรมจรรยา ทั้งในโรงเรียนและในชุมชน มากกว่าจะไปเน้นเฉพาะในเวลาเรียนในห้องเรียน เท่านั้น และลำดับขั้นของการสร้างพัฒนาการด้านบุคลิกลักษณะของนักเรียนนั้น ประการแรกคือ การต้องให้มีเอกลักษณ์ของตนเอง (self identity) ประการที่สองคือ การเข้าถึงพระเจ้า (Discovering God) และประการต่อมาคือ การเข้าถึงบุคคลอื่น ครูควรให้ความสนใจเพิ่มขึ้นด้านกระบวนการ (process) ของการให้การศึกษาด้านศาสนา และลดความรู้ความจำในด้านเนื้อหาลงบ้าง ซึ่งจะทำให้การสอนศาสนามีประสิทธิภาพขึ้น

เมนิตอฟ (Menitoff 1977: 3396-A) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "A Comparative Study of Moral Development in Jewish Religious School Settings" วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับพฤติกรรมและการปลูกฝังค่านิยมในโรงเรียน ซึ่งนักเรียนได้รับเบื้องต้นของการคิด ความรู้สึก และการแสดงในรูปของสถานการณ์ต่าง ๆ โดยศึกษาเปรียบเทียบถึงพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนชาวยิวในลอสแอนเจลิส โดยแบ่งเป็นโรงเรียนสอนศาสนาวันอาทิตย์ (Sunday School) โรงเรียนสอนศาสนาฮีบรู (Hebrew School) และโรงเรียนสอนศาสนา (All-day School) โดยแบ่งเป็นนักเรียนระดับเกรด 4 เกรด 5 และเกรด 6 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย-หญิงชาวยิว เกรด 4-6 จำนวน 152 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการตัดสินใจทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก และใช้การวิเคราะห์หาค่าความแตกต่างของคะแนน และเปรียบเทียบค่าที (t-test) ของโรงเรียนทั้ง 3 ประเภท นักเรียนทั้ง 3 ระดับ และเพศทั้งสอง ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนขึ้นอยู่กับชนิดของโรงเรียน ระดับชั้นเรียน และเพศ กล่าวคือ นักเรียนที่มาจากโรงเรียนสอนศาสนาฮีบรู มีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่มาจากโรงเรียนสอนศาสนาวันอาทิตย์ และนักเรียนที่มาจากโรงเรียนสอนศาสนา มีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงที่สุดในกลุ่ม ส่วนระดับชั้นเรียนนั้น นักเรียนเกรด 6 มีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่านักเรียน

เกรด 5 และนักเรียนเกรด 5 มีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่านักเรียนเกรด 4 สำหรับเพศนักเรียนหญิงมีคะแนนสูงกว่านักเรียนชาย แต่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ไฮแอท (Hiatt 1978: 4047-A) ทำการวิจัยเรื่อง "Moral Judgment of Disruptive and Nondisruptive Students and Their Teachers" เพื่อศึกษาระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่มีปัญหาในความประพฤติ (Disruptive) กับนักเรียนปกติ (Nondisruptive) และครูของเด็กเหล่านั้นในฐานะที่เป็นสมาชิกส่วนหนึ่ง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายคอเคเซียนระดับ 8 จากโรงเรียนมัธยม 3 โรงเรียน จำนวน 60 คน และเลือกโรงเรียนที่นักเรียนมีปัญหามาก 1 โรงเรียน ในกลุ่มนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม 30 คน เป็นนักเรียนที่มีปัญหาโดยได้รับคำยืนยันจากครูผู้สอนและครูแนะแนว ส่วนอีก 30 คน เป็นนักเรียนปกติไม่มีปัญหาเรื่องความประพฤติ สำหรับครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเลือกมาจากโรงเรียนทั้งสาม การวิเคราะห์ใช้แบบสัมภาษณ์การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg's Moral Judgment Interview) โดยบันทึกเทปซึ่งใช้หลักเกณฑ์การให้เหตุผลทางจริยธรรมออกมาเป็นรูปคะแนน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่ไม่มีปัญหาให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่สูงกว่ากลุ่มที่มีปัญหาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่าครูมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่สูงกว่านักเรียนทั้งสองกลุ่ม แต่คะแนนเฉลี่ยใกล้เคียงกับกลุ่มที่ไม่มีปัญหามากกว่ากลุ่มที่มีปัญหา

ฮิลตัน (Hilton 1978: 3375-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The Relationship Between the Level of Moral Judgment of High School Students and Their Levels of Interpersonal Trust, Socioeconomic Status, and Intelligence" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมกับตัวแปรอิสระ 3 ประการคือ ความเชื่อ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม และระดับสติปัญญา (intelligence quotient) ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา การวิจัยครั้งนี้ใช้ตัวอย่างประชากรคือนักเรียนเกรด 11 ของโรงเรียนมัธยมที่เดนเวอร์ จำนวน 195 คน นักเรียนแต่ละคนได้ตอบแบบสอบถาม 2 ประเภท คือ The Defining Issues Test (Dest, 1974) และ The Interpersonal Trust Scale (Rolter, 1972) และข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้ตอบ โดยบอกชื่อที่อยู่ อาชีพ การศึกษาของบิดามารดา และใช้คะแนนผลการเรียนจากระเบียบสะสม เป็น เครื่องวัดระดับสติปัญญาของนักเรียนแต่ละคน ผลการวิจัยพบว่า

- 1) มีความสัมพันธ์ระหว่างระดับการตัดสินใจทางจริยธรรมกับระดับสติปัญญาของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
- 2) ความแตกต่างของฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม มีผลทำให้เกณฑ์การตัดสินใจทางจริยธรรมแตกต่างกันออกไป
- 3) ระดับสติปัญญาและฐานะทางสังคม เศรษฐกิจที่แตกต่างกันของบุคคล สามารถทำนายระดับการตัดสินใจทางจริยธรรมของบุคคลได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

วอลลิน (Wallian 1978: 7276-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Learning Disabilities, Religious Training and Moral Judgment of Junior High School Boys" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่า มีความสัมพันธ์ระหว่าง ความไม่สามารถในการเรียน การให้เหตุผลทางจริยธรรม และการได้รับการฝึกฝนทางศาสนา ของนักเรียนชายชาวยิว ในโรงเรียนมัธยมหรือไม่ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายชาวยิว 48 คน ที่มาจากครอบครัวระดับกลางในเมืองนิวยอร์ก ซึ่งกำลังเรียนระดับจูเนียร์ไฮสกูล จากเกรด 1-7 หรือ 8 แบ่งกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 12 คน คือนักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนไม่ปกติจากโรงเรียนราษฎร์ที่ไม่สอนศาสนา และโรงเรียนราษฎร์ที่สอนศาสนาของชาวยิว นักเรียนที่เรียนได้ตามปกติจากโรงเรียนที่ไม่สอนศาสนา และโรงเรียนที่สอนศาสนาของชาวยิว (ความสามารถในการเรียนไม่ปกติ หมายถึง ความไม่เป็นระเบียบในพัฒนาการของภาษา คำพูด การอ่าน และทักษะที่จำเป็นในการติดต่อ, การได้รับการฝึกฝนทางศาสนา หมายถึง การศึกษาในโรงเรียนยิว Orthodox ตลอดวัน จากเกรด 1 ถึง 7 หรือ 8) การให้เหตุผลทางจริยธรรม ประเมินจากแบบทดสอบจริยธรรมของ Rest ที่เรียกว่า Rest's Defining Issues Test (DIT) ผลการวิจัยพบว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชายชาวยิวที่เรียนไม่ปกติ และนักเรียนที่เรียนได้ตามปกติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยนักเรียนที่เรียนได้ตามปกติมีคะแนนสูงกว่า และนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนสอนศาสนาให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่ไม่เรียนในโรงเรียนสอนศาสนา ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าการฝึกฝนทางศาสนาของชาวยิวมีผลต่อการส่งเสริมพัฒนาการทางให้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ชไนเดอร์ (Schneider 1979: 4152-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "An Elaboration of the Relationship Between Parental Behavior and Children's Moral Development" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของพัฒนาการ

เชิงจริยธรรมของเด็กในเรื่อง เหตุผล เชิงจริยธรรม หน้าที่ และพฤติกรรมทางจริยธรรมของเด็กที่โรงเรียน กับผลของการเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบการให้ความรัก การออกคำสั่งบังคับ และการลงโทษ และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง เหตุผล เชิงจริยธรรม และพฤติกรรมทางจริยธรรมของเด็ก โดยใช้ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น จำนวน 61 คน ที่เรียนในโรงเรียนมัธยม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้ เป็นแบบสอบถามความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบิดามารดา ของ Lambert Parker แบบสัมภาษณ์การตัดสินใจ เชิงจริยธรรมของ Kohlberg แบบทดสอบ Feller's Role - Taking Task และ Kagan's Matching Formiliar Figures Test ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมและเหตุผล เชิงจริยธรรมของเด็กไม่ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะการเลี้ยงดูแบบให้ความรัก แบบออกคำสั่งบังคับ และการลงโทษ ของบิดามารดา แต่ขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญาของเด็ก โดยไม่มีความแตกต่างกันระหว่าง เด็กชายและเด็กหญิง และพบว่าค่าสหสัมพันธ์ของพัฒนาการ เชิงจริยธรรม 3 ประการ คือ การมีเหตุผล เชิงจริยธรรม หน้าที่ และพฤติกรรมทางจริยธรรมอยู่ในระดับต่ำมาก

โอซากาเว (Osakwe, 1981: 2056-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Moral Education: Discussion Skills for a Beginning Experience in the use of Kohlberg's Stage - Developmental Model (for Nigerian Secondary School Teachers)" มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอพัฒนาการของหลักสูตรการสอนของครู โดยมีแบบอย่างพัฒนาการของโคลเบอร์ก ซึ่งกล่าวว่า พัฒนาการทางจริยธรรมเกิดขึ้นทีละขั้นในโครงสร้างทั้ง 6 เป็นลำดับ อันเป็นผลจากปฏิภริยาสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ทุกคนจะผ่านขั้นต่าง ๆ โดยไม่มีใครกระโดดข้ามขั้น แต่ก้าวช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การแก้ปัญหาอย่างสม่ำเสมอของปัญหาทางสังคม เป็นปัจจัยอันหนึ่งที่จะ เปลี่ยนขั้นหนึ่ง ไปยังอีกขั้นหนึ่ง ในการนี้อาจช่วยได้โดยการโต้แย้งอภิปราย ซึ่งต้องมีการนำ เรื่องแต่ละ เรื่องที่จะช่วยในการพัฒนาของโคลเบอร์ก นำไปสู่สถานการณ์ที่ขัดแย้งหรือโต้เถียงนั้น ๆ สภาพการณ์เช่นนี้ ครูในฐานะผู้นำการโต้แย้งต้องรู้ทักษะการโต้แย้ง อันประกอบด้วย

- 1) * ความสามารถที่จะรู้ว่าคำตัดสินนั้นอยู่ในขั้นใด
- 2) ความสามารถในการกระตุ้นให้ไปสู่ขั้นที่สูงขึ้น

วิธีการที่ใช้เป็นแบบประเมินผลซึ่ง 1) เตรียมเนื้อหาในหลักสูตร 2) ทดลองกับกลุ่มครู
 3) ปรับปรุงผลและนำไปใช้ในที่สุด จุดมุ่งหมายของการทดลองนี้ เพื่อประเมินว่าขอบเขตใดใน
 หลักสูตรที่จะช่วยเอื้อการสอนทักษะที่กล่าวเบื้องต้น เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินเป็นแบบ
 ปรับปรุงของ เรสต์ (Rest's Defining Issues Test) ใช้กับตัวอย่างประชากรครูที่เข้า
 ร่วมประชุมฝึกรวม ผลที่ได้ปรากฏว่า ครูสามารถเรียนรู้การตัดสินใจขั้นตอนของการตัดสินใจทาง
 จริยธรรมได้มากกว่า 75 เปอร์เซ็นต์

พาร์สันส์ (Parsons 1982: 121-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Sequential
 Developmental Stages of Moral Judgment: The Influence of Geographic
 Isolation Upon Level of Moral Judgment" โดยศึกษารับรองพัฒนาการของการให้
 เหตุผลทางจริยธรรมกับอิทธิพลของการอยู่โดดเดี่ยวทางภูมิศาสตร์ที่มีต่อระดับการให้เหตุผลทาง
 จริยธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบอิทธิพลของการอยู่โดดเดี่ยวทางภูมิศาสตร์ที่มีขั้นตอนการให้
 เหตุผลทางจริยธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เปรียบเทียบขั้นตอนการให้เหตุผลของเด็ก ๆ ซึ่งอยู่ใน
 บริเวณที่โดดเดี่ยวในเกาะนิวฟาวแลนด์ กับกลุ่มซึ่งโคลเบอร์กับเพื่อนได้ทำการวิจัยไว้ในอเมริกา
 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นเด็กชายอายุ 10, 18 และ 16 ปี จำนวน 42 คน ซึ่งเข้าเรียนใน
 โรงเรียนต่าง ๆ แล่นนี้ โดยการศึกษาต้องการทราบว่าขั้นตอนต่าง ๆ ของโคลเบอร์
 เกี่ยวกับการให้เหตุผลทางจริยธรรมจะใช้ได้ผลในปัจจัยของการอยู่โดดเดี่ยวทางภูมิศาสตร์
 หรือไม่ และมีความแตกต่างอื่น ๆ หรือไม่ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์จริยธรรมของ
 โคลเบอร์ เพื่อกำหนดระดับพัฒนาการทางจริยธรรม การวิเคราะห์ใช้ค่าที (t-test) และ
 ใช้ร้อยละเพื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มตัวอย่างของนิวฟาวแลนด์ และผลของโคลเบอร์ ทั้งกลุ่ม
 ตัวอย่างในเมืองและชนบท ผลการวิจัยพบว่า ลำดับขั้นของพัฒนาการทางจริยธรรมเห็นชัดใน
 กลุ่มตัวอย่างของนิวฟาวแลนด์ แต่อายุต่าง ๆ ตามขั้นตอนของพัฒนาการไปได้ช้ากว่ากลุ่มตัวอย่าง
 ที่อยู่ในเมืองของโคลเบอร์ ตามผลที่ปรากฏออกมา กลุ่มตัวอย่างในนิวฟาวแลนด์ได้ก้าวข้ามใน
 พัฒนาการ เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างในวัยเดียวกันที่อยู่ในเมือง แต่การก้าวข้ามดูเหมือนจะ
 ไม่หยุดอยู่กับที่ แต่ละคนในบริเวณแถบนี้มีแนวโน้มที่จะพัฒนาอย่างเต็มที่ในการให้เหตุผลทาง
 จริยธรรม เหมือนกับคนที่อยู่ในเมือง แต่การที่ก้าวไปช้าเนื่องจากขาดสิ่งแวดล้อมที่มารกระตุ้น

เลวิส (Lewis 1982: 5088-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The
 Relationship of Moral Development and Cognitive Development Within

Gifted Students Examined in the Light of the Variables of Sex, Socioeconomic Status, and Age" โดยศึกษาความสัมพันธ์ของพัฒนาการทางจริยธรรม และความรู้ของนักเรียนที่มีความสามารถมาก ซึ่งแตกต่างกันในเรื่องของ เพศ สถานภาพทาง เศรษฐกิจ สังคม และอายุ มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนที่มีความสามารถมาก กับพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนระดับปกติ และความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางความรู้กับการให้เหตุผล เครื่องมือใช้การให้คะแนน "P" จาก Defining Issues Test ส่วนคะแนนที่ให้เพื่อวัดพัฒนาการทางความรู้ใช้ของเพียเจท์ (Inventory of Piaget's Developmental Tasks) และใช้ Home Index เพื่อดู สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียน 120 คน เป็นชาย 60 คน หญิง 60 คน ซึ่งมาจากโรงเรียนมัธยมศึกษาแถบชานเมืองและชนบท จากเกรด 10, 11 และ 12 การวิเคราะห์ใช้การวิเคราะห์แบบค่าแปรปรวน 3 ทาง (3-way analysis of variance) โดยใช้วิเคราะห์พัฒนาการทางจริยธรรม ทางความรู้ และสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งใช้ค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลที่ได้ปรากฏว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ในพัฒนาการทางจริยธรรมระหว่างนักเรียนที่มีความสามารถกับนักเรียนปกติ รวมทั้งพัฒนาการ ทางด้านความรู้ด้วย

- มีความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางด้านความรู้และจริยธรรม
- มีความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางด้านความรู้และสถานภาพทาง เศรษฐกิจ
- ไม่มีความแตกต่างระหว่างเพศ อายุ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทางพัฒนาการทาง ความรู้และจริยธรรม
- นักเรียนที่มีความสามารถมากมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญกับนักเรียนปกติ

ในเรื่องสถานภาพทาง เศรษฐกิจและสังคม

สรุปผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม และ จริยศึกษา ซึ่งมีผู้ทำการวิจัยไว้ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา อันเป็นประโยชน์และ เกี่ยวข้องกับการวิจัยที่กำลังศึกษาครั้งนี้ พอสรุปได้ดังนี้

ในด้านการพัฒนาจริยธรรม ซึ่งงานวิจัยส่วนใหญ่ใช้ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ ไคลเบอร์ก์ ในการศึกษา พบว่าเด็กต่างระดับชั้น ต่างอายุ จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมที่

แตกต่างกัน โดยเด็กจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงขึ้นตามวัยและระดับชั้นเรียน ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์ในเรื่องการจัดวิธีการฝึกอบรม และการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาจริยธรรมให้แก่ผู้เรียนซึ่งครูจะนำไปใช้ได้ สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอน ส่วนใหญ่เป็น เชิงทดลองวิธีสอนแบบต่าง ๆ ได้แก่ การสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ การเล่านิทานประกอบ และการสอนที่เน้นการปฏิบัติ พบว่า การพัฒนาและการสร้างจริยธรรมให้แก่เยาวชนนั้น วิธีการที่ครูใช้สอนมีส่วนช่วยอย่างมาก โดยที่ถ้าครูใช้วิธีสอนให้เหมาะสม ก็สามารถพัฒนาและส่งเสริมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวเด็กได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความประพฤตินักเรียน รวมทั้งปัญหาในการสอนศีลธรรมในสถานศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่ใช้วิธีการสร้างแบบสอบถาม และแบบทดสอบ เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้พบว่า การอบรมเลี้ยงดูและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีผลต่อความประพฤตินักเรียน กล่าวคือ นักเรียนที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และแบบเข้มงวดกวดขัน มีระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย และการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมความซื่อสัตย์รวมทั้งพฤติกรรมการให้ความร่วมมือมีความสัมพันธ์กับเหตุผลเชิงจริยธรรมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นอกจากนั้น ยังพบว่ายังมีอุปสรรคต่าง ๆ ที่ไม่ส่งเสริมให้การเรียนการสอนจริยศึกษามรรลุดตามเป้าหมายได้ ซึ่งส่วนสำคัญส่วนหนึ่งก็คือ ผู้บริหารและครูผู้สอนควรมีความรู้ความเข้าใจเรื่องจริยศึกษาดีพอ จากข้อค้นพบดังกล่าวทำให้มีประโยชน์ต่อผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องได้ทราบเพื่อจะได้หาทางแก้ไขและป้องกันความประพฤตินักเรียนได้ดียิ่งขึ้น อันมีส่วนสัมพันธ์กับคุณธรรมแห่งพลเมืองดี อันจะเป็นแนวทางในการส่งเสริมจริยธรรมให้แก่นักเรียนรวมทั้ง เป็นแนวทางให้ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการเรียนการสอนได้นำมาปรับปรุงแก้ไขในเรื่องการจัดการเรียนการสอนจริยศึกษาต่อไป

งานวิจัยในต่างประเทศ ส่วนใหญ่เป็น เรื่องการศึกษา เปรียบเทียบพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียน ซึ่งมีเพศ อายุ ระดับสติปัญญา สภาพเศรษฐกิจสังคม ประเภทของโรงเรียน และสภาพแวดล้อมต่างกัน พอสรุปได้ว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนและการเรียนรู้ในเรื่องจริยธรรมขึ้นอยู่กับประเภทของโรงเรียน กล่าวคือ โรงเรียนที่มีการสอนศาสนาจะมีผลต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กสูงกว่าโรงเรียนที่ไม่สอนศาสนา นอกจากนี้ยังพบว่า จริยธรรมเริ่มจากที่บ้านด้วย โดยเฉพาะพ่อแม่ สำหรับที่โรงเรียนครูมีส่วนช่วยยกระดับการพัฒนากาทางจริยธรรมของนักเรียนได้ โดยที่ครูให้ความช่วยเหลือในการกระตุ้นโดยอาศัยการได้เถียงหรืออภิปราย และครูต้องมีความรู้ในเรื่องลำดับขั้นของพัฒนาการทางจริยธรรมด้วย

นอกจากนี้แล้ว ครูผู้สอนควรสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและส่งเสริมในด้านศีลธรรมจรรยา ทั้งในและนอกห้องเรียน ไม่ใช่เฉพาะแต่ในห้องเรียนเท่านั้น ระดับสติปัญญา ระดับชั้นเรียน เพศ ฐานะทาง เศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมของเด็ก มีผลต่อเกณฑ์การตัดสินทางจริยธรรม และพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กที่แตกต่างกันอีกด้วย ในเรื่องดังกล่าวนี้นับว่าเป็นประโยชน์ในการที่จะจัดการเรียนการสอนและสภาพแวดล้อม รวมทั้งจัดระดับชั้นเรียนตามความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนจริยธรรมให้บรรลุผลสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น

จากที่ได้ศึกษางานวิจัยดังกล่าว นับว่าเกี่ยวข้องและมีประโยชน์ในการเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องที่จะทำการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างมาก เพราะส่วนใหญ่เกี่ยวกับเรื่องของการเรียนการสอนจริยศึกษาโดยตรง ซึ่งการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนนี้ ได้มีผู้ศึกษาไว้บ้างแล้ว แต่ศึกษาปัญหาการเรียนการสอนตามหลักสูตรเดิม คือหลักสูตรพุทธศักราช 2518 ยังไม่มีผู้ใดทำการวิจัยเกี่ยวกับวิชาสังคมศึกษา ส.402 ในหลักสูตรปัจจุบันมาก่อนเลย และโดยเฉพาะหลักสูตรปัจจุบันได้มีการให้ความสำคัญของจริยศึกษาเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาวินิจฉัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการช่วยให้ทราบปัญหาในการเรียนการสอนจริยศึกษาอันจะส่งผลไปถึงการแก้ไข ปรับปรุง และส่งเสริมการเรียนการสอนจริยศึกษาให้ได้ผลดียิ่งขึ้นอย่างแน่นอน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย